

Dzimtei specifiskais Integrācijas modelis (GeSIM)

1. Dzimtei specifiskās integrācijas rokasgrāmata ar cilvēku tirdzniecībā cietušajām sievietēm strādājošiem pakalpojumu sniedzējiem

1. Autores

Dženifera Okeke, Mērija Hendersone (Īrijas Imigrantu padome), Rūbija Tilla (Associazione IROKO Onlus) & Anja Velsa ("SOLWODI" asociācija, Vācija)

2. Pētījuma komanda

Domenika Mammī, Esohe Agatise (Associazione IROKO Onlus), Ārija Luisa (CARITAS), Katažina Evripidū, Melāni Zinonosa (Kipras Bēgļu padome), Iluta Lāce, Irina Mazurika and Lelde Švarca (Centrs MARTA), Hristina Kaili (Vidusjūras reģiona Dzimtes studiju institūts), Linda Graitere, Rita Hīble, Veronika Rihlere-Jazehi ("SOLWODI" asociācija Vācija).

Publicēts: 2021. gada novembrī

3. Saistību atruna

Šis rokasgrāmatas/vadlīniju saturs atspoguļo tikai autoru viedokli, un autores par to uzņemas pilnu atbildību. Eiropas Komisija neuzņemas atbildību par par tajā sniegtās informācijas izmantojumu.

Šis publikācijas autortiesību turētāji ir Īrijas Imigrantu padome (ICI), Associazione IROKO Onlus (IROKO) un Vācijas "SOLWODI" asociācija (SOLWODI). Pārpublicēšana ir atļauta tikai ar atsauci uz avotu.

Grafiskais noformējums: Eiropas Migranšu tīkls un Īrijas Imigrantu padome

4. Pateicība

Mēs pateicamies konsorcijs biedriem par dalīšanos ar vērtīgākajiem piemēriem cilvēku tirdzniecībā cietušo sieviešu integrācijas procesa atbalsta praksē, kā arī par viņu gatavību sniegt ieskatu viņu ikdienas dzīvē.

Saisinājumu saraksts

ASSIST	Dzimtei specifiska Juridiskā palīdzība un Integrācijas atbalsts trešo valstu pilsonēm, kas cietušas cilvēku tirdzniecībā seksuālās ekspluatācijas nolūkā
CCM-GBV	Dzimtē balstītā vardarbībā cietušu sieviešu bēgļu konsultēšanas metodes kopīga radīšana
COALESCE	Juridisko, psihosociālo un ekonomisko iespēju veicināšana cilvēku tirdzniecībā seksuālās ekspluatācijas un izmantošanas nolūkā cietušo sieviešu, trešo valstu pilsoņu, integrācijai
COVID-19	Koronavīrusa saslimšana
CyRC	Kīpras Bēgļu padome
EEM	Ekonomisko iespēju veicināšanas modelis
ENOMW	Eiropas Migranšu tīkls
GeSIM	Dzimtei specifiskais integrācijas modelis
ICI	Īrijas Imigrantu padome
INTAP	Starpsektoru pieeja cilvēku tirdzniecībā (seksuālajā ekspluatācijā) izdzīvojušo no Nigērijas un Ķīnas, sevišķi sieviešu un māšu, integrācijas procesam Eiropā
LIBES	Dzīve pēc patversmes – ilgtermiņa atbalsts cilvēku tirdzniecībā idzīvojušajiem pārejas posmā no dzīves patversmē uz neatkarību
KSPSC	Klaipēdas Sociālo un Psiholģisko pakalpojumu Centrs
M&E	Uzraudzība & Izvērtēšana
MIGS	Vidusjūras reģiona Dzimtes studiju institūts
PLM	Psihosociālā un juridiskā atbalsta modelis
PTSS	Posttraumatiskā stresa sindroms
Drošās Mājas	Atbalsts un palīdzība cilvēku tirdzniecībā seksuālos nolūkos cietušajiem trešo valstu pilsoņiem pirms ekspluatācijas uzņēmējās valstīs
SARAH	Droša, Zinoša, Spējīga un Sadzirdēta – dzimtē balstītā vardarbībā cietušo migranšu aizsardzība un atbalsts
SISA	Cilvēku tirdzniecībā seksuālās izmantošanas nolūkos izdzīvojušo no Ziemeļāfrikas identificēšanas un integrācijas stiprināšana, Dublinas pirms atgriešanās konsultēšanas rokasgrāmata Vācijas-Itālijas kontekstā
TCN	Trešo valstu pilsonis/-ņi/-ne/-nes
TRACKS	Cilvēku tirdzniecībā nonākušo patvēruma meklētāju īpašo vajadzību identificēšana
TRIPS	Cilvēku tirdzniecībā nonākušo starptautiskās palīdzības saņēmēju īpašās vajadzības

5. Saturs

Saīsinājumu saraksts	Error! Bookmark not defined.
1. Ievads.....	Error! Bookmark not defined.
1.1. Projekts “COALESCE”	6
1.2. GeSIM rokasgrāmatas/vadlīniju struktūra un mērķis	6
1.3. Metodoloģija	Error! Bookmark not defined.
2. Dzimtei specifiskais integrācijas modelis	9
2.1. Prihosociālā juridiskā atbalstamodeļa (PLM) definīcija.....	10
2.2. EEM definīcija	10
2.3. Izplatītākie integrācijas šķēršļi.....	11
2.4. Dzimtei specifiskā atbalsta labākās prakses paraugu galvenie principi	13
2.5. Psihosociālā un juridiskā atbalsta modelis	19
2.6. Ekonomisko iespēju veicināšana	Error! Bookmark not defined.
3. Kopsavilkums	Error! Bookmark not defined.
4. Izmantotie avoti	Error! Bookmark not defined.
5. Pielikumi.....	Error! Bookmark not defined.
1. pielikums – Labākās prakses piemēru veidlapa.....	46

1. Ievads

Cilvēku tirdzniecība ir dzimtei specifisks noziegums. Saskaņā ar Eiropas Savienības datiem 60% ES konstatēto cietušo nonākuši cilvēku tirdzniecībā seksuālās ekspluatācijas nolūkā, un 92% minēto cietušo ir sievietes un meitenes. Sievietes un meitenes ne tikai sastāda lielāko daļu cilvēku tirdzniecībā cietušo, bet arī pakļautas dzimumu nevienlīdzībai un dzimtē balstītai vardarbībai, kas ir galvenie cilvēku tirdzniecības iemesli. Cilvēku tirdzniecības raksturu nosaka arī viņu dzimums: sievietes un meitenes sastāda 96% cilvēku tirdzniecības seksuālās ekspluatācijas nolūkos upuru. Vairāk nekā 70% cilvēku tirgotāju ir vīrieši, kas atspoguļo, kā cilvēku tirdzniecība seksuālās ekspluatācijas nolūkos sakņojas dzimumu nevienlīdzībā. Cilvēku tirdzniecībā cietušās sievietes piedzīvo arī dzimtei specifiskas sekas pēc cilvēku tirdzniecības pieredzes: cilvēku tirdzniecība seksuālās ekspluatācijas nolūkos rada smagus, brutālus, ilgstošus dzimtei specifiskus fiziskus, ginekoloģiskus un metālās veselības bojājumus, dzīvības apdraudējumu un traumas (Walby et al. 2016: 7-8; Robin et al. 2021: 19; ICAT 2017: 1).

Trešo valstu pilsoņu integrācijas programmas dažādās Eiropas Savienības dalībvalstīs ievērojami atšķiras un bieži vien nespēj dzimtei specifiskā un kultūras ziņā iekļaujošā veidā nodrošināt cilvēku tirdzniecībā cietušo sieviešu vajadzības. Nepastāv praktiski neviena tieši uz cilvēku tirdzniecībā cietušajiem vērsta programma. Daudzu cietušo pieredze cilvēku tirdzniecībā bijusi traumējoša, līdz ar to grūtībām, ar kurām saskaras šīs sievietes, jāpievērš īpaša uzmanība (Blöcher et al. 2020: 9). Vairāk šķēršļu cilvēku tirdzniecībā cietušo atbalsta pakalpojumu un integrācijas programmu piekļuvē radījusi COVID-19 pandēmija, kam arī jāpievērš

uzmanība, piedāvājot dzimtei specifiskus atbalsta pakalpojumus cilvēku tirdzniecībā cietušajiem (Robin et al. 2021: 33; Wells 2021: 5).

Dzimtei specifisku atbalsta pakalpojumu nodrošināšana netieši norāda uz “[...] koncentrēšanos uz sievietes skatījuma nozīmi, vērtības piešķiršanu pārdzīvotajai pieredzei, [...] un iespējas došanu sievietēm sasniegt viņu pilnu potenciālu” (Hardy et al. 2020: 58). Līdz ar to jāņem vērā citai neizdevīgi stāvokļi un neaizsargātība (Walby et al. 2016: 7-8). Tas īpaši attiecas uz sievietēm, trešo valstu pilsonēm, kurām varētu nebūt atbalsta pakalpojumu saņemšanai nepieciešmā uzturēšanās atļauja, kuras saskaras ar grūtībām veselības aprūpes saņemšanā, pakļautas paaugstinātam izolācijas riskam utt. (skatīt apakšnodaļu 2.3). Tā kā cilvēku tirdzniecībā cietušo vajadzības ir atšķirīgas, integrācijas programmām jāņem vērā dzimumu specifika un jāsniedz individuāli pielāgots atbalsts. Tādējādi izšķirošas ir pret dzimti iekļaujošas un uz cilvēku tirdzniecībā cietušo sieviešu iespēju palielināšanu vērstas integrācijas programmas (ECRE 2016).

Lai efektīvi nodrošinātu dzimtei specifisku integrācijas programmu darbību sievietēm, trešo valstu pilsonēm, kuras cietušas cilvēku tirdzniecībā, cietušo atbalsta nodrošinātājiem ikdienas darbā jāiekļauj gan iekļaujošs pret dzimti, gan pret kultūru. Šī rokasgrāmata ir solis pretī cietušo atbalsta pakalpojumu nodrošinātāju un jūsu kā praktiķu individuālo spēju stiprināšanā, izmantojot ar dzimti saistītas pieejas un veidojot dzimtei specifiskas atbalsta programmas cilvēku tirdzniecībā cietušajām sievietēm.

1.1. Projekts COALESCE

Šī rokasgrāmata/vadlīnijas izstrādātas Eiropas Savienības finansētā projekta **COALESCE: Juridisko, psihosociālo un ekonomisko iespēju veicināšana cilvēku tirdzniecībā seksuālās ekspluatācijas un izmantošanas nolūkā cietušo sieviešu, trešo valstu pilsoņu, integrācijai** ietvaros (AMIF: 958133), kuru īsteno **Vidusjūras reģiona Dzimtes pētījumu institūts** (MIGS) (Kipra) sadarbībā ar **Īrijas Imigrantu padomi** (ICI) (Īrija), **Caritas Cyprus** (Caritas), **Kipras Bēgļu padome** (CyRC), **Vācijas SOLWODI asociācija** (SOLWODI) (Vācija), **Associazione IROKO Onlus** (IROKO) (Itālija), **Biedrība Centrs Marta** (Centrs Marta) (Latvija), **Klaipēdas Sociālo un Psiholģisko pakalpojumu Centrs** (KSPSC) (Lietuva) un **Eiropas Migranšu tīkls** (ENOMW) – Beļģijā bāzēta Eiropas platforma. COALESCE mērķis ir atbalstīt cilvēku tirdzniecībā cietušos:

- Nodrošinot dzimtei specifisku psihosociālo, juridisko un ekonomisko atbalstu un palīdzību cietušajām trešo valstu pilsonēm;
- Attīstot sinerģiju un komplementaritāti, lai sekmētu vajadzību atpazīšanu, palīdzību un atbalstu;
- Uzlabojot transnacionālo sadarbību starp profesionāļiem un pakalpojumu sniedzējiem.

1 Projekta sākumā pakalpojumu sniedzošie konsorcijs partneri veica situācijas analīzi par ar dzimumu saistītu cilvēku tirdzniecībā cietušo trešo valstu pilsoņu integrācijas praksi un integrācijas šķēršļiem. Situācijas analīze tika publicēta katrai valstij atbilstošā *Mind the Gap* ziņojumā. Kipras, Vācijas, Īrijas, Latvijas un Lietuvas *Mind the Gap* ziņojumi atrodami šeit: <https://medinstgenderstudies.org/launch-of-mind-the-gap-report-coalesce-for-supporting-female-third-country-national-victims-of-trafficking-for-sexual-exploitation/>

COALESCE mērķis ir implementācijas centrā novietot to sieviešu balsis un autentiskus viedokļus, kuras ir cilvēku tirdzniecības upuri. Tādējādi projekts fokusējas uz **atšķirīgajām sievietēm, tirdzniecības upuru, kuras piedzīvojušas cilvēku tirdzniecību seksuālās ekspluatācijas un izmantošanas nolūkā, pieredzēm. Šo sieviešu balsis** ir iekļautas COALESCE Ziņojumā interviju veidā ar tirdzniecībā cietušajām sievietēm **Mind the Gap ziņojumos**¹ un **bloga ierakstos**, kurus rakstījušas COALESCE projektā atbalstu saņēmušās cilvēku tirdzniecībā cietušās sievietes.²

1.2. GeSIM rokasgrāmatas struktūra un mērķis

Pēc īsa rokasgrāmatas mērķa apraksta šajā apakšnodaļā 2. nodaļā izklāstīts GeSIM modelis. Uzmanība tiks pievērsta biežāk sastopamajiem šķēršļiem, atbalstot cilvēku tirdzniecībā cietušās sievietes viņu integrācijas procesā, un tiks sniegtas praktiskas vadlīnijas, kā cietušo pakalpojumu sniedzējiem implementēt dzimtei specifiskas integrācijas pieejas un labākās prakses piemērus. 3. Nodaļā tiks apkopoti galvenie punkti.

GeSIM rokasgrāmatas mērķis ir nodrošināt pakalpojumu sniedzējus ar būtisku informāciju, kā atbalstīt un strādāt ar sievietēm, kuras cietušas cilvēku tirdzniecībā, pret dzimti un kultūru ierobežotā veidā. Tādēļ šai rokasgrāmatai ir četri nolūki. Kalpot:

2 Bloga rakstu mērķis ir izmantot Eiropas platformu, lai atklātu cilvēku tirdzniecībā cietušo migranšu perspektīvu, informētu ieinteresētās puses un projektu par cilvēku tirdzniecību seksuālās ekspluatācijas un izmantošanas nolūkā, kā arī vērstu uzmanību uz dzimtei specifiskām integrācijas vajadzībām, šķēršļiem un labākās prakses piemēriem. Bloga raksti pieejami šeit: <https://medinstgenderstudies.org/blog-post-1-unforgettable-i-started-from-scratch/>

6. **Kā praktiskam ceļvedim,** lai uzlabotu Eiropas Savienības upuru atbalsta organizāciju kapacitāti dzimtei specifisku atbalsta pakalpojumu nodrošināšanā (tajā skaitā psihosociālo, juridisko un ekonomisko iespēju vecināšanas), kas pielāgoti cilvēku tirdzniecībā seksuālās eksploatācijas un izmantošanas nolūkā cietušo sieviešu, trešo valstu pilsoņu, vajadzībām, veicinot arī to agrīnu atpazīšanu.
7. **Kā nacionālas un transnacionālas zināšanu apmaiņas veicināšanas līdzeklim** starp GeSIM ieguvumu saņēmējiem un saistītu devējiem, attīstot sadarbībā balstītas pieejas, kuras dod labumu cilvēku tirdzniecībā cietušajām sievietēm.
8. **Kā resursam Valsts, nevalstiskajām, kā arī starpvaldību organizācijām,** lai veicinātu dzimtei specifisku integrācijas programmu veidošanu cilvēku tirdzniecībā cietušo trešo valstu pilsonēm.
9. **Kā līdzeklim citiem lasītājiem,** kuri ieinteresēti projekta rezultātos, kā brīvprātīgā darba veicējiem, akadēmisko vai publisko aprindu pārstāvjiem, lai pilnveidotu viņu zināšanas par cilvēku tirdzniecību un dzimtei specifisku pieeju integrācijai.

Šī rokasgrāmata dod balsi ar cilvēku tirdzniecībā cietušajām sievietēm

3 <https://www.migrantwomennetwork.org/2020/12/22/best-practice-principles-of-assistance-for-trafficked-women/> Trīs konsorcijs biedri (ICI, ENOMW, SOLWODI) piedalījās ASS/ST projektā, tādēļ tā rezultāti iekļauti šajā rokasgrāmātā. ASS/ST projekts veicināja un

strādājošajiem pakalpojumu sniedzējiem, jo apkopotie labākās prakses piemēri balstīti viņu plašajā pieredzē, nodrošinot dzimtei specifisku atbalstu projekta labuma guvējiem. Tā kā cilvēku tirdzniecība norisinās globālā mērogā un bēgļu kustības rada starptautiskas raizes (UNHCR 2007: 1-2), tad GeSIM rokasgrāmata var būt noderīga kā praktisks resurss arī pakalpojumu sniedzējiem ārpus Eiropa Savienības, kuri saskaras ar līdzīgiem izaicinājumiem, implementējot dzimtei specifiskas atbalsta programmas cilvēku tirdzniecībā cietušajām sievietēm.

1.3. Metodoloģija

COALESCE konsorcijs pieņēmis vienotu metodoloģiju, lai nodrošinātu dzimtei specifiska atbalsta un partnervalstu labākās prakses vispārējo principu apkopojuma saskaņotību. Labākās prakses un vispārējo principu apkopošanai izmantotā metode ietver:

- Projekta ***Dzimtei specifiska Juridiskā palīdzība un Integrācijas atbalsts trešo valstu pilsonēm, kas cietušas cilvēku tirdzniecībā seksuālās eksploatācijas nolūkā (ASSIST)***³ rezultātus, uz kuriem balstoties, projekts attīsta jau esošu transnacionālu analīzi par dzimtei specifiskiem pasākumiem cilvēku tirdzniecības jomā;
- Projekta sākuma posmā (2021. gada janvāris – maijs) izstrādātajos nacionālajos ***Mind the Gap ziņojumos*** identificētos

sniedza ar dzimumu saistītu juridisko un psihosociālo atbalstu trešo valstu valstspiederīgajām sievietēm, kuras ir cietušas cilvēku tirdzniecībā seksuālās izmantošanas nolūkā, lai palīdzētu viņām integrēties. (Yonkova et al. 2020: 6- 8).

galvenos šķēršļus;

- Katram partnerim izsniegto **Labākās prakses veidlapu (1. pielikums)**, kuru laikā no 2021. Gada jūnija līdz jūlijam aizpildīja konsorcijs cietušo atbalsta pakalpojumu nodrošinātāji Caritas Cyprus, Kipras Bēgļu padome, ICI, IROKO, Centrs Marta un SOLWODI;
- Konsorcijs 2021. Gada 1. Jūnijā notikušajā apaļā galda diskusijā identificētos vispārīgos principus un labākās prakses piemērus.

Datu apkopojuma rezultāti tiešā veidā iekļauti, izstrādājot un noformējot GeSIM rokasgrāmatu, ar kuru tiksiet iepazīstināti sekojošajā nodaļā.

2. Dzimtei specifiskais integrācijas modelis

Dzimtei specifiskais integrācijas modelis (GeSIM) ticis izstrādāts, lai vadītu COALESCE projekta implementāciju. Tas izklāsta dzimtei specifiskās integrācijas vispārīgos principus, kurus pakalpojumu nodrošināšanā ievēro visi konsorcijs biedri un kuri tiks pielietoti projekta implementācijas fāzē. Tas arī identificē konkrētas labākās integrācijas prakses, kuras izstrādājuši un savas kompetences, kā arī nodrošināto pakalpojumu robežās seko konsorcijs biedri un kuras GeSIM modeļa implementācijas laikā ieviesīs un izvērtēs darbībā četri COALESCE partneri: SOLWODI (Vācija), ICI (Īrija), IROKO (Itālija), CyRC (Kipra).

ASS/ST projekts identificēja 11 juridisko un psihosociālo pakalpojumu nodrošināšanas principus⁴ cilvēku tirdzniecībā cietušām sievietēm. Lai iepazītos ar šajā projektā izstrādātajiem principiem, skatiet 2.4 apakšnodaļu. GeSIM pamatojas uz tiem dzimtei specifiskās integrācijas principu attīstīšanā pakalpojumu nodrošināšanā un iekļauj ekonomiskās iespējas veicinošu pieeju, lai vairāk sekmētu integrāciju. GeSIM šos principus apraksta kā Psihosociālā un Juridiskā atbalsta modeli (PLM) un Ekonomisko iespēju veicināšanas modeli (EEM).

PLM modelis fokusēts uz divu dažādu atbalsta pakalpojumu jomu nodrošināšanu cilvēku tirdzniecības upuriem. 2.1 apakšnodaļa balstās uz ASS/ST projektā izvirzītajiem principiem. COALESCE konsorcijs izlēja GeSIM modeli iekļaut

4 Identificētie principi ir: pieeja ilgstošai palīdzībai; profesionāla juridiska palīdzība; uzmanība mātēm un bērniem; droša un piemērota mājvieta; psiholoģiskā palīdzība; medicīniskā palīdzība; apmācības un izglītība; veiksmīgas prakses pārņemšana no citām ar vardarbību pret sievietēm saistītām jomām;

ekonomisko iespēju veicināšanu kā pakalpojumu nodrošināšanas kategoriju tādēļ, ka mūsu pieredze valstīs, kurās strādājam, rāda, ka cilvēku tirdzniecībā cietušajiem paredzēto līdzekļu kontekstā šis elements bieži paliek neievērots un nepietiekami finansēts (plašākai informācijai skatīt *Mind the Gap* ziņojumus). Taču tam jābūt fundamentālam šādu programmu elementam, lai tās būtu efektīvas ilgtermiņā un lai panāktu cilvēku tirdzniecībā cietušo efektīvu sociālo integrāciju.

PLM un EEM definīcijas tiks izklāstītas 2.1 un 2.2 apakšnodaļās. 2.3 apakšnodaļā apzināti konsorcijs biedru identificētie visbiežāk sastopamie integrācijas šķēršļi. 2.4 apakšnodaļā izklāstīti daži vispārīgi konsorcijs biedru labākajā praksē identificēti, kā arī apaļā galda zināšanu apmaiņā par kultūru mediāciju izvirzīti labākās prakses principi, kas piemērojami visās pakalpojumu sniegšanas jomās. 2.5 apakšnodaļā izklāstīts PLM, aprakstot labākās prakses piemērus juridisko un psihosociālo pakalpojumu nodrošināšanā cilvēku tirdzniecības upuriem. 2.6 apakšnodaļa fokusējas uz EEM un piedāvā līdzekļus ekonomiskās neatkarības veicināšanai.

Abu modeļu kombinācijas mērķis ir sasniegt holistisku ceļvedi, kā labāk kalpot cilvēku tirdzniecībā cietušo sieviešu integrācijas vajadzībām. Šajā modeli izklāstītie labākās prakses piemēri ir savstarpēji papildinoši un veido daļu visaptverošas, holistiskas pieejas cilvēku tirdzniecības upuru integrācijas atbalstam, taču pakalpojumu sniedzēji var izvēlēties,

neatkarīgi feministu pakalpojumi; upuru-izdzīvojušo balsis; savstarpējais atbalsts. Skatīt: *Assisting Trafficked Women: Best Practice Principles of Assistance to Migrant Female Victims of Trafficking for Sexual Exploitation* ASS/ST-Report-Web.pdf (migrantwomensnetwork.org)

kurus konkrētus paņēmienus un principus implementēt. Katram pakalpojumu sniedzējam nav nepieciešams šādu modeli ieviest pilnā apmērā, tas jāpiemēro vietējam kontekstam un tam jābūt pamatotam atbilstoši katra pakalpojumu sniedzēja kapacitātei un kompetencēm to iekšējā tīkla robežās. GeSIM ir paredzēts kā vadošs rīks, no kura jūs kā pakalpojumu sniedzēji varat mācīties paplašināt un uzlabot sniegto atbalstu integrācijā. Tādējādi GeSIM ir iecerēts kā elastīgs modelis, no kura jūs varat izvēlēties piemērotus principus labākās prakses aktivitātes, kuras implementēt atbilstoši vietējam kontekstam un jūsu ekspertīzei.

Tā kā labākās prakses piemēri tika apkopoti joprojām izplatītās COVID-19 pandemijas laikā, 2.5 un 2.6 apakšnodaļā izklāstītie paņēmieni atklāj arī alternatīvas, kā tos ieviest gadījumos, kad izcēlušies ārēji ārkārtas apstākļi, kā klātienes pakalpojumu sniegšanas ierobežojumi.

2.1. Psihosociālā un juridiskā atbalsta modeļa (PLM) definīcija

Psihosociālais un juridiskais atbalsts tiek izprasts kā dzimtei specifisku psihosociālu un juridisku pakalpojumu nodrošināšana, kas veicina cilvēku tirdzniecības upuru rehabilitāciju un sociālo integrāciju. PLM apvieno konsorcijs biedru piekoptos principus un labākās prakses piemērus, nodrošinot psihosociālo un juridisko atbalstu cilvēku tirdzniecībā cietušajām sievietēm. Jāuzsver, ka psihosociālais atbalsts ir savstarpēji saistīts ar juridisko atbalstu. Tāpēc kā daļu GeSIM modeļa daļu mēs ieviešam psihosociālā un juridiskā atbalsta modeli (PLM).

Modeļa juridiskā atbalsta aspektā tiek aprakstīts, kā būtu vēlams nodrošināt

juridiskos pakalpojumus cilvēku tirdzniecībā cietušajiem. Šeit uzsvars tiek likts uz cietušo centrētu pieeju, kurā tiek ievērotas dažādās izdzīvojušo juridiskās vajadzības un tiek nodrošināts, ka pakalpojumu sniegšana tiek veikta, ievērojot papildu problēmas, kuras jāapzinās praktizējošam juristam, nodrošinot juridisku atbalstu un pārstāvniecību cilvēku tirdzniecībā izdzīvojušajam.

Otrs PLM modeļa aspekts ir psihosociālais atbalsts. Psihosociālā konsultēšana

“ir multidisciplināra pieeja, kurā [...] sievietēm, kuras cietušas dzimtē balstītā vardarbībā, tiek piedāvāts daudzveidīgs atbalsts, tajā skaitā [...] informācija par viņu tiesībām un palīdzība ikdienas vajadzību nodrošināšanā. Konsultēšanas mērķis ir atbalstīt klientus dažādās dzīves jomās, ne tikai ar dzimtē balstītu vardarbību saistītos notikumus. [...] Tiek izzinātas viņu praktiskās, piemēram, iztikas, mājokļa un medicīniskās vajadzības, un nepieciešamības gadījumā nosūtīti pie citiem pakalpojumu sniedzējiem. Padziļinātā līmenī speciālisti apraksta konsultēšanu kā pārejas procesu no kauna, bailēm un sevis vainošanas uz pārliecinātības stiprināšanu, iespēju apzināšanos un integrāciju” (Lilja 2019: 43).

Psihosociālā un juridiskā atbalsta modeļa labākās prakses piemēri atrodami 2.5 apakšnodaļā.

2.2. EEM definīcija

Ekonomisko iespēju veicināšana (EEM) ir “sieviesu un vīriešu spēja piedalīties, dot ieguldījumu un gūt labumu izaugsmes procesos tādos veidos, kas atpazīst viņu ieguldījuma

vērtību, respektē viņu cieņu un dod iespēju vienoties par izaugsmes ieguvumu taisnīgāku sadali” (*Women’s Economic Empowerment, Issues Paper 2011, p.6*). Sievietes ekonomiskās neatkarības koncepts atzīst, ka sievietes ir ekonomikas dalībnieces, kuras veicina saimniecisko darbību un kurām būtu jānodrošina ar vīriešiem vienlīdzīgas iespējas no tā gūt labumu, un ka finansiāla neatkarība var spēlēt nozīmīgu lomu sievietes pozīcijas stiprināšanā sabiedrībā un mājsaimniecībā. Ekonomiska neatkarība norāda uz pieeju pilnam ekonomisko iespēju un resursu spektram, tajā skaitā nodarbinātībai, pakalpojumiem un pietiekamiem ricībā esošiem ienākumiem, lai sievietes iegūtu un izmantotu kontroli pār savām dzīvēm, nodrošinātu savas un no sevis atkarīgo personu vajadzības un izdarītu apzinātas izvēles (Pesce et. al., 2017, p.13).

“Sieviešu ekonomisko iespēju veicināšana ir abpusēji izdevīga un sniedz labumu ne vien sievietēm, bet arī sabiedrībai kopumā. Tā veicina sieviešu spēju nodrošināt savas tiesības un labklājību, līdztekus samazinot mājsaimniecību nabadzības līmeni, veicinot ekonomisko izaugsmi un produktivitāti, kā arī palielinot efektivitāti.” (Golla et. al. 2011: 3)

Ekonomisko iespēju veicināšana saistīta ar ekonomiskās neatkarības nodrošināšanu un ietver šīs indikatīvās tēmas un rādītājus:

- Nodarbinātības iespējas;
- Izglītību un profesionālo apmācību (darba orientācijas apmācību un pieeju uzņēmējdarbībai, biznesa plāniem un resursiem);
- Pieeju tehnoloģijām/digitālajām prasmēm;
- Labklājību un sociālās priekšrocības;
- Mājokļa un tiešus vai netiešus finansiālos pakalpojumus.

Labākās prakses piemēri EEM jomā atrodami 2.6 apakšnodaļā.

2.3. Izplatītākie integrācijas šķēršļi

Visām Eiropas Savienības dalībvalstīm jāievēro *Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvā 2011/36/ES* par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu un cietušo aizsardzību, *Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvā 2012/29/ES*, ar ko nosaka noziegumos cietušo tiesību, atbalsta un aizsardzības minimālos standartus, un *Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvā 2013/33/ES*, ar ko nosaka standartus starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanai (“Direktīvas”)⁵, izvirzītie noteikumi un normas. Šajās direktīvās Eiropas Savienības dalībvalstīm izvirzīta prasība veikt pasākumus ar cilvēku tirdzniecību saistīto noziegumu novēršanai un nodrošināt noteiktu minimālo standartu ievērošanu, strādājot ar tajos cietušajiem.⁶ Kamēr dalībvalstis

5 Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2011/36/ES (2011. gada 5. aprīlis) par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu un cietušo aizsardzību, un ar kuru aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2002/629/TI, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32011L0036>; Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2012/29/ES (2012. gada 25. oktobris), ar ko nosaka noziegumos cietušo tiesību, atbalsta un aizsardzības minimālos standartus un aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2001/220/TI

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1421925131614&uri=CELEX:32012L0029>

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2013/33/ES (2013. gada 26. jūnijs), ar ko nosaka standartus starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanai (pārstrādāta versija)

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013L0033>

6 Skatīt Komisijas trešo ziņojumu Eiropas Parlamentam un Padomei par panākumiem cīņā

izvēlējušās atšķirīgas metodes Direktīvās noteikto normu nodrošināšanā, kad konsorcijs biedri izvērtēja savas darbības valstīs spēkā esošās sistēmas un pakalpojumus, tika identificēti daudzi kopīgi integrācijas šķēršļi. Jums kā pakalpojumu sniedzējiem ir svarīgi apzināties visbiežāk sastopamos šķēršļus, jo ar tiem cisticamāk saskarsieties, sniedzot atbalstu cilvēku tirdzniecībā cietušajām sievietēm. Šķēršļu apzināsānās nodrošinās jūsu spēju iemācīties tos apiet vai ar tiem tikt galā, kā tas sīkāk aprakstīts 2.5 un 2.6 apakšnodaļā. 2.5 un 2.6 apakšnodaļā īsi izklāstīti arī papildus šķēršļi, kuri atklājas specifiskā kontekstā vai saistīti ar konkrētām pakalpojumu nodrošināšanas jomām.

Visnozīmīgākais šķērslis **valsts iestāžu nespēja identificēt cilvēku tirdzniecības upurus**. Konsorcijs biedri ziņoja, ka tas noticis atkārtoti, kaut arī pastāv rādītāji, kuri valsts iestādēm būtu jāatzīst par pierādījumu tam, ka persona ir cilvēku tirdzniecības upuris. Nespēja identificēt cilvēku tirdzniecībā cietušos samazina iespējamību, ka par šiem noziegumiem tiks ziņots un tiks veikta izmeklēšana, tādējādi ievērojami samazinot iespējamību, ka par noziegumu tiks celta apsūdzība, pieļaujot cilvēku tirgotāju palikšanu bez soda. Ja persona nav oficiāli atzīta par cilvēku tirdzniecības upuri, iespējams, ka tā nepieklūs atbalsta pakalpojumus un tiks pakļauta pastāvīgam ekspluatācijas un atkārtotas tirdzniecības riskam.

pret cilvēku tirdzniecību (2020) kā noteikts Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvā 2011/36/ES (2011. gada 5. aprīlis) par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu un cietušo aizsardzību, un ar kuru aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2002/629/TI https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/third_progress_report.pdf (last accessed 01/11/2021).
7 Piemēram, Kiprā tika atzīmēts, ka ar EASO (2021), UNHCR un Kipras Bēgļu padomes atbalstu ir ievērojami uzlabojusies neaizsargāto personu

Arī valsts iestāžu pieņemtās sistēmas cilvēku tirdzniecībā cietušo identificēšanai bieži atzītas par nepietiekamām. Daudzās Eiropas Savienības dalībvalstīs oficiālu identificēšanu veic tikai policijas iestādes, kā rezultātā pirms iespējams saņemt informāciju par cilvēku tirdzniecību un pieejamo atbalstu, cietušais var saskarties ar nepieciešamību iesniegt policijā sūdzību krimināllietā. Intervijās, kas tika veiktas *Mind the Gap* ziņojumu ietvaros, tika uzsvērts arī tas, ka pastāv neatbilstība starp pakalpojumiem, kurus valsts iestādes raksturo kā cilvēku tirdzniecībā cietušajiem pieejamus, un pakalpojumiem, kuri tiek faktiski sniegti.⁷

Pēc tam, kad cilvēku tirdzniecībā cietušais ticis identificēts, lielākie integrācijas šķēršļi, ar kuriem tas saskaras, ir **nepietiekama piekļuve šīs pieredzes pārvarēšanai nepieciešamajiem pakalpojumiem un atbalstam**. Atbalsta pasākumi bieži vien ir limitēti laikā vai atkarīgi no cilvēku tirdzniecības upurim piešķirtās uzturēšanās atļaujas veida. Pakalpojumi, kurus cietušie atzina par nepieciešamiem turpmākai atveseļošanai un integrācijai, ietvēra medicīnisko aprūpi, valodu nodarbības, bezmaksas juridiskās konsultācijas, finansiālu atbalstu un atbalstu darba uzsākšanai, piemēram, atbilstošu bērnu aprūpi. Vispārīgai informācijai par cilvēku tirdzniecību un pakalpojumu un atbalsta pieejamību jābūt plaši izplatītai. Ir

identificēšana, ko veic Patvēruma dienests. Tomēr centieni nav dzimtei specifiski un bieži vien ir nekonsekventi un nesistemātiski. Tas noved pie tā, ka gadījumi joprojām netiek identificēti un netiek apmierinātas cilvēku tirdzniecībā cietušo sieviešu vajadzības. https://medinstgenderstudies.org/wp-content/uploads/2021/07/COALESCE_Mind-the-Gap-Report_-Cyprus_FINAL_EN.pdf

svarīgi, lai šī informācija tiktu sniegta pieejamā veidā un būtu pieejami tulku pakalpojumi, lai vietējā valodā nerunājošām sievietēm vai sievietēm ar apgrūtinātām lasītprasmēm nodrošinātu piekļuvi nepieciešamajam atbalstam.

Kā viens no izplatītākajiem integrācijas šķēršļiem minēta sieviešu **pieeja atbilstoši mājvietai**. Par grūtībām nodrošināt mājvietu ziņoja visas konsorcijs Eiropas Savienības dalībvalstīs, sākot ar kopīgu dzīvojamo telpu bez privātas telpas nepiemērotības līdz bažām par ekspluatējošu un diskriminējošu praksi privātajā īres tirgus sektorā. Droša izmitināšana ir prioritāte, lai cietušais varētu virzīties uz priekšu, un Eiropas Savienības dalībvalstu nespēja nodrošināt drošas un atbilstošas mājvietas standarta ievērošanu ievērojami kavē integrāciju.

Visbeidzot kā integrācijas šķērslis tika minēta arī **pieeja nodarbinātībai un pienācīga attieksme darba attiecību laikā**. Eksploatācijas risks diskriminējošos darba tirgos vai gadījumos, kad vietējā valoda nav cietušā dzimtā valoda vai tas brīvi to nepārvalda, pakļauj cietušos ilgstošai izolācijai un kavē integrāciju.

2.4. Dzimtei specifiskā atbalsta labākās prakses paraugu galvenie principi

COALESCE projekts centās balstīties uz atziņām, kas gūtas projektā *ASSIST Dzimtei specifiska Juridiskā palīdzība un Integrācijas atbalsts trešo valstu pilsonēm, kas cietušas cilvēku tirdzniecībā seksuālās ekspluatācijas nolūkā*, piemērojot dažus no galvenajiem labākās prakses principiem darbā ar cilvēku tirdzniecībā cietušajām sievietēm. Apkopojot COALESCE konsorcijs labākās prakses piemērus cilvēku tirdzniecībā cietušo integrācijā (skatīt

apakšnodaļas, sākot no 2.5), tika izvirzīti daži papildus principi, kurus ikdienas darbā visās pakalpojumu nodrošināšanas sfērās piemēro visi konsorcijs. Līdztekus *ASS/ST* principiem šie vispārīgie principi tika izvirzīti, izmantojot labākās prakses veidnes (lai ar tiem iepazītos, skatīt 2.4.1 apakšnodaļu).

Projekta partneru 2021. gada 1. jūnijā rīkotajā konsorcijs apaļā galda diskusijā zināšanu un labākās prakses piemēru apmaiņai tika noteikti papildus labākās prakses principi. Diskusijas laikā IROKO un ICI pārstāvji dalījās savā kultūru mediācijas pieredzē un ekspertizē integrācijas atbalsta pakalpojumu kontekstā, īpašu uzmanību vēršot uz rases un reliģijas nozīmi. Plašākai informācijai skatiet 2.4.2 apakšnodaļu.

Turpmāk minētie principi iespējams jau tiek piemēroti kā jūsu sniegto atbalsta pakalpojumu daļa. Ja tas tā nav, COALESCE projekts mudina jūs apsvērt to ieviešanu, lai sniegtu dzimtei specifisku un kultūras ziņā iekļūstīgu integrācijas atbalstu cilvēku tirdzniecībā cietušajām sievietēm.

2.4.1. ASSIST projektā un konsorcijs apkopotie galvenie principi

- **Uz cietušo centrēta pieeja un uz traumām balstīta pieeja.** Tās ietver individuālu vajadzību novērtējumu, kuru veic kvalificēti psihologi un sociālie darbinieki, nodrošinot piekļuvi atbilstošiem atbalsta mehānismiem un tieši iesaistot atbalsta saņēmējus katrā procesa posmā. Šī pieeja formalizēta rokasgrāmatā **Uz cietušo centrēta pieeja profesionāļiem, kuri strādā**

cilvēku tirdzniecības jomā,⁸ kas izdota Eiropas savienības projekta **Drošās mājas – Atbalsts un palīdzība cilvēku tirdzniecībā seksuālos nolūkos cietušajiem trešo valstu pilsoņiem pirms ekspluatācijas uzņēmējās valstīs**.

- **Feminisma atbalsta pakalpojumi** dzimtei specifiska un iejūtīga atbalsta nodrošināšanai. Tas ietver, piemēram, mājokļa nodrošināšanu tikai sievietēm, kā arī sieviešu sniegto pakalpojumu pakalpojumu nozīmi. Ja pakalpojumus nevar nodrošināt tikai sievietes, jādod iespēja sievietēm attiecīgā dzimuma profesionāles pieprasīt (Yonkova, 2020).
- **Starpnozaru pieeja integrācijā.** integrācijas atbalsta programmās būtu jāievēro izdzīvojušo individuālās vajadzības tā vietā, lai pieņemtu, ka atgūšanās ceļā visiem nepieciešami vieni un tie paši pakalpojumi (Blöcher et al. 2020: 21-42). Ir svarīgi atpazīt “pārklājošos faktorus, kā vecumu, invaliditāti, slimības, apreibinošo vielu lietošanu, bezpajumtniecību, etnisko izcelsmi vai rasu piederību un seksuālo orientāciju” (Robin et al. 2021: 9). Tas ir ļoti svarīgi, lai izvairītos no turpmākas viktimizācijas riska, kas var rasties “cietušo vainojošas attieksmes un diskriminācijas rezultātā palīdzības un tiesiskuma nodrošināšanas procesā. To var paveikt, apkarojot stereotipus un izstrādājot uz cietušo faktiskajām vajadzībām balstītas palīdzības

programmas” (turpat)

- **Apzināta piekrišana.** Ir svarīgi vienmēr saņemt cietušā piekrišanu pakalpojuma saņemšanai. Lai cilvēku tirdzniecībā cietušais spētu dot savu piekrišanu pakalpojuma saņemšanai, katra atbalsta procesa fāze jāizskaidro tam saprotamā valodā. (Yonkova et. al., 2020: 30).
- Jānodrošina, ka visā projekta plānošanas un norises gaitā tiek ņemtas vērā **cilvēku tirdzniecībā cietušo un izdzīvojušo balsis un pieredzes**. Sastādot COALESCE *Mind the Gap* ziņojumus, visi konsorcijs biedri intervēja cilvēku tirdzniecībā cietušos, lai izprastu konsorcijs pārstāvēto valstu tiesiskās sistēmas un tajās pieejamos atbalsta pakalpojumus. Lai nodrošinātu, ka cilvēku tirdzniecībā cietušo balsis tiek sadzirdētas, konsorcijs ir publicējis cietušo rakstītus bloga rakstus (lai iepazītos ar šī projekta aspekta papildus detaļām, skatīt 1.3 apakšnodaļu).
- **Uzmanība maternitātei un bērniem.** Mātes loma un grūtniecība ir ar galvenokārt dzimumam specifisks stāvoklis, kas jāņem vērā apsverot palīdzības pasākumus to lielās nozīmes dēļ atgūšanās procesā. Neatkarīgi no tā vai cilvēku tirdzniecībā cietusi sieviete ir grūtniece, vai bērni ir ar viņu kopā mītnes valstī vai joprojām atrodas izcelsmes valstī, maternitāte var ietekmēt katru pieņemto lēmumu (Yonkova 2020: 8-9).

8 <https://www.cyrefugeecouncil.org/guide-victim-centered-approach/>

- **Regulāras personāla apmācības.** Visam cilvēku tirdzniecībā cietušajiem sniegto pakalpojumu nodrošināšanā iesaistītajam personālam, ieskaitot, piemēram, medicīnas un tieslietu speciālistus, kā arī mediatorus un izglītības personālu, jānodrošina regulāras apmācības un darbnīcas ar dzimumu saistītos jautājumos un pieejās, kā arī par jebkurām izmaiņām likumdošanā vai tendencēm migrācijas un cilvēku tirdzniecības jomā.⁹ Saskaņā ar *Budapeštas ceļvedi* (Padomes rezolūcija, 2011) apmācības ir nozīmīgs līdzeklis, kas veicina profesionālu apziņu un izpratni par cilvēku tirdzniecības upuru reakcijām un vajadzībām pēc dzimtē balstītu noziegumu pieredzes. Šādas apmācības var nodrošināt iekšēji – organizācijā strādājoši darbinieki ar specifiskām zināšanām – vai pieaicinot ārējas organizācijas, lai paplašinātu redzesloku. Lai samazinātu apmācību izdevumus, pieejami tiešsaistes līdzekļi (piemēram, tādi resursi kā **INTAP projekts – Starpsektoru pieeja cilvēku tirdzniecībā (seksuālajā ekspluatācijā) izdzīvojušo no Nigērijas un Ķīnas, sevišķi sieviešu un māšu, integrācijas procesam Eiropā**¹⁰ rokasgrāmatas pakalpojumu sniedzējiem¹¹ vai citu starptautisku projektu rezultāti), vai arī līdzīgas organizācijas varētu apvienoties, lai kopīgi pieprasītu ārēju apmācību.
- **Valodas sensitivitāte.** Oficiālos dokumentos un projektu plānošanā, kā arī ziņojumos konsorcijs izmanto terminu “cilvēku tirdzniecībā cietušais”, kas atspoguļo tiesisku realitāti, ka mūsu pakalpojumu saņēmēji ir noziegumu upuri. Tomēr mēs ievērojam, ka daudzi cilvēku tirdzniecībā cietušie neidentificējas ar terminu “upuris” un dod priekšroku izdzīvojušā vārdam vai vēl citai terminoloģijai. Pakalpojumu sniegšanas komunikācijas daļā ar pakalpojumu saņēmējiem ir svarīgi ievērot šīs preferences. Arī mēs iedrošinām labāk izmantot terminu “izdzīvojušais”, nevis “upuris”, jo tas pauž spēku pārvarēt grūtības un koncentrējas uz iespēju veicināšanu (Yonkova 2020: 18).
- **Pieeja informācijai** cilvēku tirdzniecībā cietušajam saprotamā formātā, kas saistīta ar tiesībām saprast un tikt saprastam. Pirms piedāvāt atbalstu, ir svarīgi cietušo informēt par tā tiesībām kā cilvēku tirdzniecības upurim. Tā kā daudzām cilvēku tirdzniecībā cietušajām sievietēm ir zems izglītības un lasītprasmes līmenis, pakalpojumu sniedzēji ir atbildīgi par to, lai informācija tiktu pasniegta katra indivīda izpratnei piemērotā veidā. Projektā **Dzimtē balstītā vardarbībā cietušu sieviešu bēgļu konsultēšanas metodes kopīga radīšana (CCM-GBV)**, kurā iesaistīti konsorcijs biedri **SOLWODI, ENOMW un CyRC**, sieviešu informēšanai par viņu tiesībām bukletos tika

9 *Mind the Gap* ziņojumos (skatīt 2. atsauci iepriekš) apmācību un pieredze/zināšanas cilvēku tirdzniecībā tika uzsvērtas kā joma, kurā valsts aģentūrās bieži trūkst aktuālas

informācijas, un tā būtu jāpilnveido visās ES dalībvalstīs.

10 <https://intap-europe.eu/?lang=de>

11 <https://intap-europe.eu/handbooks/>

izmantotas piktogrammas. ICI¹² un SOLWODI¹³ izstrādāja informatīvus bukletus ASSIST projekta ietvaros, lai informētu cilvēku tirdzniecībā cietušās sievietes par viņu tiesībām kā cilvēku tirdzniecībā cietušajām un par pieejamajiem atbalsta pakalpojumiem. Vēl vienu alternatīvu komunikācijas metodi izmantojis SOLWODI projektā ***Droša, Zinoša, Spējīga un Sadzirdēta – dzimtē balstītā vardarbībā cietušo migranšu aizsardzība un atbalsts (SARAH)***¹⁴, kurā tika izstrādāti podraidījumi, kuros piecās migranšu/bēgļu dzimtajās valodās tika runāts par dzimtē balstītu vardarbību, iekļaujot sieviešu balsis.¹⁵

- **Uzraudzības un izvērtēšanas (M&E)** nozīme – skatīt 2.4.2 apakšnodaļu.
- **Kultūru mediācijas** nozīme – skatīt 2.4.3 apakšnodaļu.

2.4.2. M&E nozīme

Lai novērtētu, vai sniegtais integrācijas atbalsts ir noderīgs cilvēku tirdzniecībā cietušajiem, ir svarīgi regulāri uzraudzīt un izvērtēt piemērotās stratēģijas. Uzraudzība un izvērtēšana (M&E) dos iespēju uzlabot stratēģijas, noteikt, kuri pasākumi ir efektīvi iespēju veicināšanā un kur nepieciešamas izmaiņas. Tas arī palīdzēs izvērtēt, kā sadalīt resursus optimālas ietekmes panākšanai (ILO 2020: 84-85; Aninošanu et al. 2016: 56).

Uzraudzības un izvērtēšanas plāns būtu jāizveido, uzsākot pakalpojuma

nodrošināšanu, un jāpiemēro visā aktivitātes vai projekta darbības laikā. Plānā jāiekļauj stratēģijas mērķis un veids, kādā tiks mērīta ietekme. Tādējādi M&E plānā jāiekļauj kvalitatīvo un kvantitatīvo datu iegūšanas paņēmieni no pakalpojumu saņēmējiem un nodrošinātājiem. Tie varētu iekļaut:

- Statistisko datus par palīdzības saņēmēju skaitu gadā, sniegto pakalpojumu un palīdzības veidu;
- Indikatorus, kas mēra saņēmēju procesu dažādās palīdzības jomās un posmos;
- Lietu pārziņu stāstījuma veida progresu ziņojumus.

Noderīgi būtu izstrādāt indikatoru kopumu projekta vai aktivitātes ietekmes novērtēšanai. Vienai jomai vai programmai piemēroti indikatori var nebūt piemērojami citā. Nav universāla indikatoru kopuma, kurš piemērojams katram projektam, katrā sektorā un katrā kontekstā. M&E nolūkā projektā jāmēra tikai tajā pamatotas izmaiņas (Golla et. al., 2011: 6).

Plānojot M&E stratēģijas cilvēku tirdzniecībā seksuālās ekspluatācijas nolūkā cietušo sieviešu integrācijas ietekmes izvērtēšanai, ir izšķiroši nozīmīgi ir nodrošināt iejūtību pret dzimti, proti, izvērtēšanas grupas pienākumos jāiekļauj dzimumu līdztiesības perspektīva. Šim nolūkam IOM izstrādājis ***Vadlīnijas, kā pievērsties dzimtei izvērtējumos.***¹⁶ Šis līdzeklis varētu palīdzēt iejūtību pret dzimti un dzimumu līdztiesības perspektīvu cilvēku

12 ASS/ST brochure - web version EN.pdf (immigrantcouncil.ie)

13 <https://www.solwodi.de/seite/492996/eu-project-amif-assist.html>

14 <https://www.solwodi.de/seite/501646/eu-project-rec-sarah.html>

15 <https://soundcloud.com/sarahproject> or <https://open.spotify.com/show/1Z4asFz5p5uHjprjX4KEKc>

16 <https://www.iom.int/sites/g/files/tmzbd1486/files/about-iom/evaluation/iom-gender-and-evaluation-guidance-2018.pdf>

tirdzniecībā cietušajiem sniegtajos integrācijas pakalpojumos.

SARAH projekta ietvaros konsultēšanas ietekmes izvērtēšanai tika izstrādāts **Rīku komplekts dzimtē balstītos noziegumos cietušo konsultēšanas pilnveidošanai – iespēja padomdevējiem un labuma guvējiem izvērtēt konsultēšanas ietekmi darbā ar sievietēm migrācijā (isāk: Ietekmes rīks)**¹⁷ (Lietonen & Lilja 2021: 5-28). Šis ietekmes rīks ļauj izvērtēt faktisko konsultēšanas ietekmi uz cilvēku tirdzniecībā cietušajiem.

2.4.3. Apaļā galda diskusijas rezultāti: Kultūru mediācijas nozīme

Apaļā galda diskusija zināšanu apmaiņai notika 2021. gada 1. jūnijā. Daloties pieredzē diskusijas laikā, tika izcelta kultūru mediācijas būtiskā nozīme integrējot atbalsta pakalpojumus cilvēku tirdzniecībā cietušajiem. Kultūru mediācija ir process, kurā apmācīts kultūru mediators veicina atbilstošas komunikācijas un dialoga attīstību starp pusēm, kuras citā gadījumā saskartos ar komunikācijas grūtībām to atšķirīgās kultūras izcelsmes dēļ, vai arī vienkārši strādā ar abām pusēm, lai nodrošinātu savstarpēju sapratni un izvairītos no konfliktiem. Bieži vien šāda kultūras ziņā atbilstoša komunikācija ietver metožu un pieeju pielāgošanu, kā arī piemērotu resursu, piemēram, kultūras mediatoru, nevis vienkārši tulku, nepieciešamības identificēšanu, lai nodrošinātu, ka indivīdi ne tikai pauž savas vajadzības, bet tās tiek arī atbilstoši izprastas (Ruiz et al. 2019: 48).

Kultūras mediators kalpo kā komunikācijas tilts, kas atšifrē valodas, uzvedības un attieksmes

kultūras saturu un kontekstu, un ļauj abām pusēm – pakalpojuma sniedzējam un saņēmējam – efektīvi komunicēt un saprast vienu otru. Pakalpojumu sniedzēju un saņēmēju asimetriskajās attiecībās kultūru mediatora loma ir neatsverama, lai nodrošinātu, ka vājākā puse, proti, pakalpojuma saņēmējs, tiek adekvāti apkalpots visā pakalpojuma nodrošināšanas laikā. Lai atbilstošā līmenī nodrošinātu šādu atšifrēšanu, apmācītam kultūru mediatoram jāuztur augsts profesionalitātes līmenis un jāievēro stingri rīcības noteikumi, lai nodrošinātu gludu komunikāciju starp pusēm un izvairītos no konfliktiem. Profesionāla attieksme, neitrāla nostāja, iekļautība pret kultūrām un to apzināšanās, kā arī precizitāte, stingra konfidencialitāte, cieņas un personīgo un profesionālo robežu ievērošana ir daži no būtiskiem neatņemamiem kompetentu kultūru mediatoru raksturojošiem elementiem. Tādējādi šīs lomas nozīme un tās smalkais līdzsvars ir nepārvērtējams.

Kultūru mediācija ļauj sievietēm balsīm tikt sadzirdētām (Rokovica & Janovitz 2021: 7), un lai to panāktu ir būtiski to veikt profesionāli. Darbā ar cilvēku tirdzniecībā cietušajām migrantēm ir svarīgi ņemt vērā, ka viņu tāpat kā ikviena cita cilvēka kultūras izcelsme ietekmē ne tikai domāšanas veidu un uzskatus, bet arī viņu attieksmi un uzvedību. Noteiktos kontekstos, it sevišķi medicīniskā, sieviete kā pakalpojuma saņēmēja var atteikties no vīriešu dzimtes darbinieka sniegtas palīdzības. Šādā situācijā kā prioritāte jāizvirza sievietes vajadzības, un kultūras mediatora pienākums nav pārliecināt pieņemt palīdzību, kas radītu jaunu traumas avotu. Šajā kontekstā kultūras mediatora pienākums būtu pakalpojuma sniedzējam izskaidrot atteikšanās pamatā esošo kultūras kontekstu un

17 <https://heuni.fi/-/sarah-impact-toolkit>

motivāciju, lai panāktu, ka viņas prasības un vajadzības netiktu ignorētas. Šādā gadījumā ir vitāli svarīgi piemērot pret kultūru iejūtīgu un tai piemērotu komunikāciju, kurā ieveroti iepriekš minētie apsvērumi. Svarīgi pieminēt, ka kultūru mediatori var pildīt tulku lomu gadījumos, kad valoda ir būtisks šķērslis, taču tulki nevar pildīt kultūru mediatoru lomu. No iepriekš minētā ir skaidrs, ka kultūras mediatoru klātbūtnei varētu būt izšķiroša nozīme adekvātas apkalpošanas nodrošināšanā, sniedzot pakalpojumus. Tāpēc ir vienlīdz svarīgi viņus apmācīt atturēties no varas stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas, nodrošinot komunikācijas tilstu starp pakalpojuma sniedzēju un saņēmēju.

Apaļā galda diskusiju laikā īpaša uzmanība tika pievērsta rases un reliģijas/garīguma mijiedarbībai. Tas tika pārrunāts saistībā ar kultūru mediatoru spēju veicināt šo mijiedarbību, konkrētāk, strādājot ar cilvēku tirdzniecībā cietušajām, piemēram, Nigērijas kultūras kontekstā, jo šī spēja bieži vien ir par pamatu holistiskai šīs kultūras pārstāvju integrācijai. Tika izcelts arī:

- Neeirocentrisku reliģiju atzīšanas un izpratnes trūkums, piemēram, Nigērijas Shango, Mamiwater un Orisha reliģiju, kuras ir noteiktas ticības sistēmas Āfrikas tradicionālajā reliģijā¹⁸, kuras netiek pietiekami pētītas rietumos. Tika atzīmēts, ka informētība par šīm reliģijām nodrošina, ka pakalpojumu sniedzēji labāk izprot cilvēku

tirdzniecībā cietušo no noteiktām kultūrām kontekstu.

- Nepareizs priekšstats un maldinoši uzskati par šīm neeurocentriskajām reliģijām un Eiropas pakalpojumu sniedzēju bieža atteikšanās pieņemt to psiholoģisko ietekmi uz sievietēm, kas tās pārstāv.
- Reliģijas/garīguma nozīme šo sieviešu dzīvē, kas nodrošina, ka netiek noliegta sievietes reliģiskā pārliecība un ka tiek izprasti šīs pārliecības kodi. Atteikšanās pieņemt sievietes reliģisko pārliecību nozīmē, ka tiek noliegta trauma, kuru izraisījusi šīs pārliecības ļaunprātīga izmantošana ekspluatācijas nolūkā.
- Atziņa, ka cilvēku tirdzniecībā cietušie no dažām kultūrām dažkārt atrodas ārkārtīgi sarežģītās situācijās, kuru atšķetināšanai nepieciešams laiks, pacietība un kompetence. Pakalpojumu sniedzējiem ir grūti tikt galā ar šīm komplicētajām situācijām bez kompetenta kultūras mediatora palīdzības šo situāciju kultūras satura un kontekstu atšifrēšanā.
- Rietumu palīdzības sniegšanas paņēmieni bieži vien nespēj nodrošināt šo sieviešu komplicēto situāciju risināšanu, jo tajos bieži vien trūkst izpratnes par to, kā šo kultūru pārstāves tiek galā ar stresu un

18 Āfrikas tradicionālā reliģija kopīgs termins, ar ko apzīmē afrikāņu reliģiskās tradīcijas pirms kristietības un islāma ienākšanas. (Omotoye, 2011). Lielākajai daļai Āfrikas kontinenta autohtono reliģiju ir līdzīgas to ticības sistēmās, kā arī reliģiskajās praksēs. Šīs pārliecības un prakses līdzības bieži tiek dēvētas par Āfrikas tradicionālo reliģiju. Tā kā Āfrikas kultūra un reliģija bieži ir savstarpēji saistītas, daudzi ir iebilduši, ka Āfrikas tradicionālā reliģija vairāk

līdzīga pasaules uzskatam nekā noteiktai reliģijai. Lai gan afrikāņi tic vienam labestīgam Dievam, cilvēces un Visuma radītājam, lielākā daļa tradīciju joprojām piešķir lielu nozīmi dažādu starpnieku, piemēram, dievību, senču, kā arī rituālu, zālišu un citu garu lomai. Šīs būtnes tiek uzskatītas par augstās Dieva žēlastības izpausmēm un ir Dieva iedzīvinātas un spēcīnātas, it īpaši, lai istenotu taisnīgumu un morāli. (Blöcher et al., 2020: 5).

traumām. Viņu rīcībā šādos gadījumos liela nozīme ir mūzikai un dejai. Rietumu tradīcijās balstīta palīdzība var sniegt tieši pretēju reakciju uz to izmantošanu. Veids, kādā šīs sievietes izmanto deju un mūziku, lai tiktu galā ar stresu un traumatisku pieredzi, rietumu izpratnē liecina par augstu mentālo traucējumu līmeni, nevis atbildi to ārstēšanā. Tas varētu novest pie ekstrēmas pieejas un centieniem “ārstēt” sievietes no līdzekļiem, kuri viņu kultūras kontekstā tiek piemēroti mentālās veselības problēmu atvieglošanai.

Kopš tā dibināšanas **IROKO** vienmēr piedāvājis un joprojām piedāvā etnoklīniskus un starpkulturālus psiholoģiskā atbalsta pakalpojumus, kuros apzinātas kultūru atšķirības, kurām ir neizmērojama ietekme sieviešu pieejai atbalstam un tādējādi tā spēkam. Piemēram, vienmēr tikušas pieņemtas, cienītas un atbalstītas sieviešu tradicionālās un bieži vien spēcīgās reliģiskās pārliecības. IROKO strādā psihologs, kurš sadarbojas arī ar Franca Fanona centru, lokālu partneri, kas specializēties psiholoģiskā atbalsta sniegšanā migrantēm. Līdztekus citiem palīdzības saņēmējām sniegtajiem pakalpojumiem IROKO kā standarta pakalpojumu turpina nodrošināt kultūru mediāciju. Tas tiek darīts ar mērķi nodrošināt efektīvu pieeju un pret kultūru iekļaujošu pieeju, ļaujot veidot uz uzticēšanos balstītas attiecības ar pakalpojumus saņemošajām sievietēm.

Tādēļ būtu jāapsver darbs ar apmācītiem kultūru mediatoriem cilvēku tirdzniecībā cietušo atbalsta programmu ietvaros. Ir svarīgi, lai organizācija piesaistītu apmācītu kultūru mediatoru. Saskaņā ar **INTAP** projektu, kurā **SOLWODI** piedalījās kā projekta partneris, kā minimums būtu

jānodrošina piemērotu prasmju apguve jūsu darbinieku un kolēģu vidū. Šajā projektā tika izceltas sekojošas darbā ar cilvēku tirdzniecībā cietušām sievietēm nepieciešamās iemaņas:

- **(Starp-)kultūru kompetence/apzināšanās/iejūtība;**
- **(Starp-)reliģiju kompetence;**
- **Komunikācijas prasmes;**
- **Sociālās un emocionālās kompetences.**

What these competences entail can be read up in the ***Handbook for Practitioners – The Integration of Female Nigerian Survivors of Human Trafficking for the Purpose of Sexual Exploitation***. Best practices hereby include interreligious cooperation and dialogue, cultural lessons, etc. (Blöcher et al. 2020: 18-20; 36-41). These findings can offer you a good starting point in establishing (inter-)religious competence in your daily work with VoT.

2.5. Psihosociālais un juridiskais modelis

Kā aprakstīts 2.1 apakšnodaļā, PLM ietver divus komponentus: juridiskos un psihosociālos principus un labākās prakses piemērus. PLM apvieno šīs profesionālo pakalpojumu jomas vienā modelī; tomēr konkrēti principu un labākās prakses piemēri šajās jomās izklāstīti atsevišķi. Šī modela psihosociālā atbalsta aspekts saistīts ar tādu pakalpojumu sniegšanu kā individuālā un grupu terapija. Modela juridiskā atbalsta aspekts apraksta, kā tiek nodrošināti juridiskie pakalpojumi cilvēku tirdzniecībā cietušajiem. Katrs no šiem komponentiem tiek sīkāk izklāstīts 2.5.1 and 2.5.2. apakšnodaļās.

2.5.1. Juridiskā atbalsta modelis

Juridiskā atbalsta modelis pārskata veidā atklāj labākās prakses piemērus juridisko pakalpojumu sniegšanā cilvēku tirdzniecībā cietušajiem. Praktizējošiem juristiem ir profesionāls pienākums un atbildība pret visiem klientiem. Konsultējot un pārstāvot cilvēku tirdzniecībā cietušo, ir jāapzinās klientu potenciālās papildu vajadzības un jāpiemēro uz cietušo centrēta pieeja. Modelī izklāstītie principi un prakses piemēri paredzēti šādas pieejas nodrošināšanai.

Šis ir holistisks modelis un to var piemērot ne tikai strādājot ar cietušā pieredzi cilvēku tirdzniecībā. Cilvēku tirdzniecībā izdzīvojušajam var būt nepieciešams papildu atbalsts un uzmanība piedzīvotās ekspluatācijas pieredzes radītās ievainojamības dēļ. Tālāk izklāstīti konkrēti labākās prakses piemēri, sākot ar atzišanu par cilvēku tirdzniecībā cietušo un pieeju kompensācijai. Šie līdzekļi bieži atzīti par fundamentāliem, lai cilvēku tirdzniecībā cietušais saņemtu piemērotu atbalstu. Ja šīs sistēmas un prakses netiek piemērotas jūsu darbības valstī, juridisks atbalsts var veicināt piekļuvi minimālajiem Direktīvās noteiktajiem standartiem.

Lai nodrošinātu juridiskā atbalsta mērķi, jāņem vērā šis modelis. Lai risinātu nepilnības juridiskā atbalsta labākās prakses nodrošināšanā cilvēku tirdzniecībā cietušajiem, jāpiefiksē šķēršļi noteikto standartu nodrošināšanai. Zemāk izklāstītie principi pamatojas **ICI** pieredzē, sniedzot juridiskos pakalpojumus cilvēku tirdzniecībā cietušajiem un sadarbojoties ar citām ekspertu organizācijām vairākos transnacionālos projektos.¹⁹

Lūdzu, ņemiet vērā, ka termints “klients” attiecas uz cilvēku tirdzniecībā cietušu sievieti, kurai tiek sniegti juridiskie pakalpojumi.

Juridiskā atbalsta cilvēku tirdzniecībā cietušajiem un izdzīvojušajiem galvenie principi

Galvenie juridiskā atbalsta cilvēku tirdzniecībā cietušajiem sniegšanas principi ir:

- Bezmaksas profesionālu juridisko konsultāciju agrīna un nepārtraukta pieejamība;
- Uz cietušo centrēta pieeja;
- Dzimtei specifiska pieeja.

Labākās prakses īstenošanā neatsverama ir konfidencialu bezmaksas juridisko pakalpojumu pieejamība pirms un pēc ziņošanas par cilvēku tirdzniecību, ka arī tās laikā un tai vajadzētu būt pieejamai neatkarīgi no tā, vai par notikušo ticis ziņots varas iestādēm. Tas ļauj atkārtoti izvērtēt indivīda personīgo pārstāvniecību un nodrošina, ka visi indivīda lēmumi tiek izdarīti pamatojoties uz informētu piekrišanu.

Kā iepriekš minēts vispārīgajos labākās prakses principos 2.4 apakšnodaļā, dzimtei specifiskas un par traumām informētas pieejas piemērošana veicina atbilstošas informācijas izpaušanu, kas ļauj nodrošināt precīzu un klienta vajadzībām atbilstošu juridisko palīdzību. Kā minimums cilvēku tirdzniecībā cietušajam jābūt tiesībām pieprasīt sieviešu dzimtes juristu, kā arī pieprasīt atbalsta darbinieka klātbūtni tikšanās laikā. Katras tikšanās sākumā juristam būtu jāizskaidro, ka cilvēku tirdzniecībā

¹⁹ Lai iegūtu informāciju par starptautiskajiem projektiem, kas risina sieviešu un meiteņu cilvēku tirdzniecības jautājumu un kuros

piedalījies ICI, skatīt *Trafficking of Women and Girls | Immigrant Council of Ireland*.

cietušajam kā klientam ir tiesības uz biežiem pārtraukumiem vai arī tikšanās var norisināties vairākās atsevišķās reizēs. Šādas rīcības mērķis ir padarīt procesu pēc iespējas klientam draudzīgāku un samazināt atkārtotas traumēšanas risku. Tas arī iedrošina pārstāvniecību, procesa centrā liekot klientu un ļaujot tam pilnā mērā kontrolēt tikšanās norisi.²⁰

Ģimenes un maternitātes nozīmes atpazīšana cilvēku tirdzniecībā cietušo sieviešu dzīvē ir identificēta kā ļoti nozīmīga tādēļ, ka bērnu aprūpes un ģimeņu atkalapvienošanas jautājumi var noteikt klienta vēlamo turpmāko notikumu attīstību. Īpaši tas attiecas uz gadījumiem, kad bērni joprojām atrodas izcelsmes valstī, it sevišķi, ja tirgotāji izteikuši draudus sievietes ģimenei. Nodrošinot klientam pienācīgu konsultēšanu par pieeju ģimenes atkalapvienošanai un ar to saistītajos jautājumos, ir svarīgi pārliecināties, ka klients spēj izdarīt savām un savas ģimenes locekļu labākajām interesēm atbilstošus lēmumus (Yonkova et al: 2020, page 26).

Gadījumos, kad klientes bērni dzīvo kopā ar viņu, ir svarīgi apzināties, ka visi bērnus ietekmējošie jautājumi ietekmē arī klienti. Kamēr bērnu piekļuves nodrošināšana atbilstoši aprūpei un izglītībai ietilpst psihosociālās jomas robežās (skatīt 2.5.2 apakšnodaļu), gadījumos, kad bērniem tā netiek nodrošināta, var būt nepieciešamas juridiskas konsultācijas. Iesaistoties darbā ar klientēm, kurām ir bērni, ir svarīgi ļaut viņām apmeklēt tikšanās kopā ar bērniem (pienācīgi ņemot vērā bērnu

vecumu un to, vai viņiem vajadzētu dzirdēt sensitīvu vai satraucošu informāciju) vai tikšanās laikā nodrošināt bērnu aprūpi.

Tieša un skaidra komunikācija starp juristu un klientu ir nepieciešama veiksmīgas juridiskās konsultēšanas un labu jurista un klientu attiecību nodrošināšanai. Nepieciešamības gadījumā jābūt pieejamam tulkojumam, lai nodrošinātu skaidru komunikāciju, un jāpieņem kā nepieciešami izdevumi juridiskas konsultēšanas nodrošināšanā (galvenos principus skatīt 2.4.1 apakšnodaļā).²¹ Arī kultūru mediācija var kalpot kā papildu resurss, lai veicinātu skaidrāku instrukciju saņemšanu no klienta, kā tas skaidrots 2.4.2 apakšnodaļā.

Juristiem jāapzinās riski, kas saistīti ar ļoti mazām tautu kopienām gan konfidencialitātes un privātuma, gan personiskās drošības ziņā. Klienti un tulki pirms tikšanās būtu jāsaņemas atsevišķās uzgaidāmajās telpās, un klienti jāinformē, ka gadījumā, ja viņi nav apmierināti ar nodrošināto tulkojumu, tikšanos ir iespējams pārtraukt un pieprasīt alternatīvu.

Tulkiem vai tos nodarbinošajām kompānijām jānodrošina konfidencialitātes līgumi un jābūt pieredzējušiem juridisku jautājumu tulkošanā, kā arī jāsaprot, ka tikšanās laikā iespējama satraucošu jautājumu apspriešana. Tāpat juristiem jāapzinās sekundāru traumu risks, un jāpastāv sistēmām, kuras nepieciešamības gadījumā nodrošinātu atbalstu juristiem šajos jautājumos (Blackwell: 2020).

20 Norādījumus par drošām un ētiskām intervēšanas metodēm skatiet Apvienoto Nāciju Organizācijas Narkotiku un noziedzības biroja tiešsaistes rīkkopas 6.12. nodaļā cilvēku tirdzniecības apkarošanai. https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/Toolkit-files/08-58296_tool_6-12.pdf Skatīt ASS/ST principus (atsauce nr.5 augstāk) par holistisku juridisko konsultāciju nozīmi un arī

RE-JUST Ricības plānu, kurā piedalījās SOLWODI un kas izstrādāts, lai sniegtu idejas un piemērus uz cietušo vērstu un uz traumām balstītu krimināltiesību sistēmu izstrādei <http://re-just.prerrefugiu.eu/action-plan-for-developing-victim-centred-and-trauma-informed-criminal-justice-systems/> 21 Skatīt RE-JUST Ricības plāna 3. nodaļu (21. atsauce).

Lai gan dienests var tikt atzīts par speciālistu noteiktās cilvēku tirdzniecībā cietušo konsultēšanas jomās, jāapzinās, ka gadījumos, kad nepieciešamas īpašas prasmes vai zināšanas ārpus jurista kompetences, tās būtu jānodrošina. Šādos gadījumos juristam jāmeklē attiecīgo ekspertu ieteikumi klientiem vai jānodod šo jautājumu risināšana citu juridisko dienestu pārziņā.²²

Kā augstāk minēts, ir identificēti bieži sastopami šķēršļi labākās prakses nodrošināšanai, nodrošinot pakalpojumu cilvēku tirdzniecībā cietušajiem. Cilvēku tirdzniecībā cietušo identificēšana vai arī nespēja tos pienācīgi atpazīt, kas izklāstīta iepriekš nodaļā par galvenajiem šķēršļiem, nepārprotami traucē nodrošināt likumīgās tiesības. Tālāk aprakstīti daži no konsorcijs biedru izstrādātajiem palīgīdzekļiem cilvēku tirdzniecībā cietušo atpazīšanai.

Konkrētas labākās juridiskās prakses

Agrīna juridiska iejaukšanās

Labākā prakse nodrošina, ka potenciālajam cilvēku tirdzniecības upurim tiek nodrošināta agrīna juridiska palīdzība, lai tas, balstoties uz profesionālu juristu ieteikumiem, spētu pieņemt informētu lēmumu. Šādi ieteikumi būtu jāsaņem pirms ziņojuma iesniegšanas vietējām autoritātēm. Pirmajā tikšanās reizē ar juristu tiek nodrošināta informācija un ieteikumi par juridiskajām iespējām tiesību ziņā, kāds rīcības plāns ir pieejams vēlamā rezultāta panākšanai tiesību aktos noteiktajā administratīvās vai diskrecionārās

procedūras veidā, kā arī par iespējamajiem riskiem.

Projektā ***Tiesību ievērošana! Agrīna juridiska iejaukšanās cilvēku tirdzniecībā cietušajiem***²³, kurā piedalījās **ICI** un **KSPSC**, tika izveidota labākā prakse cilvēku tirdzniecībā cietušo aizsardzības nostiprināšanā agrīnas juridiskās iejaukšanās (ELI) veidā. Projektā izvirzītie pamatprincipi ietver labu attiecību nozīmi starp partnerorganizācijām un juristiem, uzsverot stipru saīšu nepieciešamību starp juridisko un psihosociālo palīdzību sniedzošajām organizācijām. Projektā tika atzīmēta arī agrīnas juridiskās iejaukšanās nozīme, lai ievāktu pierādījumus no klienta, lai atbalstītu viņu pieteikumus un palīdzētu kriminālizmeklēšanas laikā.

Detalizēts pieeju izklāsts pieejams ***Tiesību ievērošana! Agrīna juridiska iejaukšanās cilvēku tirdzniecībā cietušajiem – Labākās prakses principi***, un juristi, kas strādā ar cilvēku tirdzniecībā cietušajiem, var to izmantot kā skaidru lietotāja rokasgrāmatu.

Identificēšana

Agrīna cilvēku tirdzniecībā cietušo identificēšana ir izšķiroša, lai nekavējoties saņemtu palīdzību, atbalstu un aizsardzību cilvēku tirdzniecības upuriem un lai ļautu policijai un kriminālvajāšanas iestādēm pilnīgāk izmeklēt un sodīt cilvēku tirgotājus. Pret cilvēku tirdzniecību vērstā direktīva Eiropas Savienības dalībvalstīm uzliek par pienākumu nodrošināt personu ar palīdzību un atbalstu tiklīdz atbildīgajām iestādēm ir pamats uzskatīt, ka šī persona kļuvusi par cilvēku tirdzniecības upuri.²⁴ Konsorcijs biedri par labākās

22 Skatīt *RE-JUST* Rīcības plāna 2. nodaļu

23 Informācija par projektu pieejama šeit: <https://www.immigrantcouncil.ie/campaign/ending-human-trafficking/early-legal-intervention>

24 Article 11 Directive 2011/36/EU of the European Parliament and of the Council of 5 April 2011 on Preventing and Combating Trafficking in Human Beings and Protecting Its Victims, and Replacing

prakses piemēru atzina **identificēšanas sistēmas, kuras nebalstās uz formāliem cilvēku tirdzniecībā cietušo ziņojumiem autoritātēm**, it sevišķi sistēmas, kurās iekļautas pilsoniskās sabiedrības organizācijas; šādas sistēmas pastāv Itālijā un Latvijā²⁵ vietējiem un Eiropas Savienības pilsoņiem, kas cietuši cilvēku tirdzniecībā. Šajās sistēmās tiek ievērota uz upuri centrēta pieeja: tie, kuri nevēlas sadarboties ar policiju un iet cauri formālam kriminālpasūdzības celšanas procesam, var tikt identificēti caur nevaldiskajām organizācijām un saņemt sociālos pakalpojumus, nepiedaloties kriminālprāvas procesos. Ja viņi vēlāk pārdomā, ziņot policijai ir iespējams jebkurā laikā. Procedūru noteicošās tiesiskās normas Latvijā ir pieejamas tiešsaistē.²⁶ Vairāku cietušo identificēšanas ceļu nodrošināšana pieļauj iespēju, ka upurim nav jāsadarbojas ar izmeklētājiem, lai saņemtu atbalsta pakalpojumus.

Mind the Gap ziņojumos cilvēku tirdzniecībā cietušās trešo valstu pilsones bieži ir patvēruma meklētājas. Cilvēku tirdzniecībā cietušie iesniedz pieteikumus

Council Framework Decision 2002/629/JHA, O J L 101, 15. 4.2011, p. 1

25 <https://likumi.lv/ta/en/en/id/308253> Likums, kurā noteikta kārtība, kādā persona, kura atzīta par cilvēku tirdzniecības upuri, saņem sociālās rehabilitācijas pakalpojumus par valsts budžeta līdzekļiem, un kritēriji personas atzīšanai par cilvēku tirdzniecības upuri.

26 Skatīt: tCilvēktirdzniecība, cilvēku tirdzniecība, HESTIA (cilvektirdznieciba.lv)

27 *TRACKS Cilvēku tirdzniecībā nonākušo patvēruma meklētāju īpašo vajadzību identificēšana* | Kopā pret cilvēku tirdzniecību (europa.eu), HOME/2014/AMIF/AG/ASYL/7849, bija projekts 2 gadu garumā, kurā piedalījās *Forum réfugiés-Cosi* un tā Eiropas partneri Lielbritānijas Sarkanais krusts (BRC), Baznīcu komisija migrantiem Eiropā (CCME), Spānijas bēgļu komisija (CEAR), ICI, Itālijas sarkanais krusts (ItRC) un Rīcība vienlīdzībai, atbalstam, antirasismam (KISA), sadarbībā ar Šveices bēgļu padomi (OSAR), UNHCR Eiropas biroju, Francijas Bēgļu un bezvalstnieku aizsardzības biroju (OFPRA), *Amicale du Nid Rhône*, AK Migrācijas

starptautiskās aizsardzības saņemšanai pirms iegūst pieeju atbalsta pakalpojumiem un juridiskām konsultācijām sakarā ar viņu pieredzi cilvēku tirdzniecībā. Projektā **TRACKS - Cilvēku tirdzniecībā nonākušo patvēruma meklētāju īpašo vajadzību identificēšana**²⁷ tika izstrādāts līdzekļu kopums²⁸ ar mērķi konsultēt ar patvēruma meklētājiem tiešā kontaktā esošus pakalpojumu sniedzējus, kā noteikt cilvēku tirdzniecībā cietušospatvēruma meklēšanas procesā, kā rīkoties šādu aizdomu rašanās gadījumā, kā arī piedāvāt ieteikumus tiesnešiem, kuri nav pazīstami ar cilvēku tirdzniecības konceptu, praktiskajām sekām un iespējamajām cilvēku tirdzniecībā cietušo īpašajām vajadzībām.

Projektā **Cilvēku tirdzniecībā nonākušo starptautiskās palīdzības saņēmēju īpašās vajadzības (TRIPS)**²⁹, kurā kā partneris piedalās **ICI**, tiek turpināts TRACKS projektā iesāktais darbs veiksmīgākai cilvēku tirdzniecībā cietušo starptautiskās aizsardzības saņēmēju ilgtermiņa vajadzību identificēšanā. Kā daļu no šī procesa projekta partneri izstrādājuši līdzekļu komplektu³⁰, kas palīdz ar cilvēku tirdzniecībā cietušajiem

pētniecības institūtu un Cilvēku tirdzniecībā cietušo fondu, kurā galvenā uzmanība tika pievērsta cilvēku tirdzniecībā cietušo sieviešu īpašo vajadzību noteikšanai patvēruma piešķiršanas procesā.

28 *TRACKS Identification of Trafficked Asylum Seekers' Special Needs Training Toolkit*; Keegan, Edward, <https://www.immigrantcouncil.ie/sites/default/files/2018-02/Immigrant%20Council%20of%20Ireland%20TRACKS%20Trafficking%20and%20Asylum%20Toolkit.pdf>

29 Papildus informācijai par projektu skatīt: <https://www.forumrefugiés.org/s-informer/publications/articles-d-actualites/en-europe/642-projet-europeen-trips-mieux-accompagner-les-victimes-de-traite-beneficiaires-de-protection-internationale-dans-leur-processus-d-integration> and in English <https://www.immigrantcouncil.ie/campaign/ending-human-trafficking/trips>

30 Šī ir ICI vispārīgās informācijas lapa par šo projektu:

starptautiskās aizsardzības saņēmējiem saskarsmē esošajiem integrācijas un citu jomu speciālistiem, tajā skaitā juridisko konsultāciju sniedzējiem, vieglāk atpazīt cietušo cilvēku tirdzniecības pieredzes rezultātā radušās īpašās ilgtermiņa vajadzības. Tas nodrošina vadlīnijas un kontrolsarakstus, uz kuriem atsaukties saskarsmē ar cilvēku tirdzniecībā cietušajiem, un uzsver individuālu pieeju. Tālāk norādītajā versijā ir īpašas atsauces uz Īrijas kontekstu, taču norādījumus var pielāgot jebkuras valsts kontekstam. Varat apsvērt iespēju izmantot šo rīku komplektu saskarsmē ar cilvēku tirdzniecībā cietušiem klientiem, lai saprastu, ka īpašas vajadzības var rasties vēl ilgi pēc tam, kad ir konstatēts cilvēku tirdzniecībā cietušā statuss vai personai ir nodrošināta starptautiska aizsardzība.

Pieeja kompensācijai

Cilvēku tirdzniecības upuri cieš no rupjiem cilvēktiesību pārkāpumiem. Pret viņiem izdarīto noziegumu rezultātā papildus smagām fiziskām un psiholoģiskām traumām viņi var ciest arī ekonomiskus zaudējumus. Cilvēku tirdzniecības apkarošanas direktīva nosaka, ka dalībvalstīm ir jānodrošina cilvēku tirdzniecības upuriem pieeja vardarbīgos noziegumos ar nodomu cietušajiem paredzētajām kompensācijas shēmām. Atlīdzības pieejamībai var būt liela nozīme cilvēku tirdzniecībā izdzīvojušo atkopšanās procesā, un labāko praksi šajā jomā apzina centrs MARTA Latvijā, kur iespējams saņemt divu veidu kompensācijas: no valsts

un no noziedzīgā nodarījuma izdarītāja.

Informācija par valsts kompensāciju pieejama Juridiskās palīdzības administrācijas mājaslapā.³¹ Valsts kompensāciju var personīgi un bez maksas pieprasīt Juridiskās palīdzības administrācijā, valsts departamentā, kas nodrošina šīs sistēmas pārvaldību. Saskaņā ar Latvijas Krimināllikumu cietušajam ir tiesības pieprasīt valsts kompensāciju arī tad, ja noziedzīgā nodarījuma izdarītājs nav noskaidrots vai nav saukts pie kriminālatbildības. Valsts kompensāciju iespējams saņemt arī laikā, kamēr tiesas process vēl nav pabeigts.

Centrs MARTA sniedz juridisku atbalstu visu nepieciešamo dokumentu noformēšanā un palīdz pieteikties uz kompensācijām. Ja cietušais uzskata, ka valsts kompensācija pilnā apmērā neatlīdzina nodarītos fiziskos, ekonomiskos un psiholoģiskos bojājumus, kriminālprocesa ietvaros ir iespējams pret likumpārkāpēju iesniegt prasību par papildu kompensāciju. Šī kompensācijas daļa tiek izmaksāta tikai pēc tam, kad kriminālprocess pabeigts.³² Centrs MARTA klientu vārdā ir veiksmīgi iestājies par to, lai noziegumos cietušo saņemtās kompensācijas netiktu uzskatītas par ieņēmumiem, izskatot tiesības saņemt sociālos pabalstus.

Centrs MARTA izstrādāja FAIRCOM³³ projektu, kura mērķis bija izveidot un sekmēt efektīva iedarbīga modeļa darbību taisnīgas un atbilstošas

<https://www.immigrantcouncil.ie/campaign/ending-human-trafficking/trips>

31 <https://jpa.gov.lv/state-compensation-eng> and a leaflet

https://jpa.gov.lv/uploads/filedir/buklets_eng_140819.pdf.

32 Leaflet in Latvian about state compensation is available here

<https://jpa.gov.lv/uploads/filedir/kompensacija%2>

Ocietusajiem_1.pdf Other informative materials about state compensation

<https://jpa.gov.lv/informative-materials-eng>

33 *Towards Fair and Effective Compensation Scheme to Victims of Sexual Violence in Short "FAIRCOM"*. — JUST-AG-2018/JACC-AG-2018 Skatīt projekta interneta vietni

<https://sexualviolencejustice.eu/faircom-project>

kompensācijas nodrošināšanai dzimumnoziegumos cietušajiem Eiropas Savienībā. Tajā izstrādāta **rokasgrāmata kompensācijas jautājumos**.³⁴ Šī rokasgrāmata tika nodota policijai un/vai cietušo atbalsta pakalpojumu sniedzējiem, lai cilvēku tirdzniecībā cietušie tiktu saprotamā valodā informēti par viņu tiesībām. Ir pietiekami ar oficiālu dokumentu, kas apliecina cietušā statusu.

Piezīme par tiesvedību

Tiesvedība var būt ilgstoša un ļoti saspringta jebkurai iesaistītajai personai, taču cilvēku tirdzniecībā cietušo neaizsargātības dēļ šis process var būt vēl sarežģītāks. Ja kāda lietā nepieciešama oficiālu tiesas procesu uzsākšana (piemēram, lai atceltu vai pieprasītu valsts iestādes lēmumu), klients ir pilnībā jāinformē par šādas rīcības iespējamām sekām. Jebkuri ar tiesvedības ierosināšanu saistītie riski ir skaidri jānorāda klientam. Lai gan tā ir ierasta prasība visiem praktizējošiem juristiem, to vienmēr ir vērts atkārtot. Klientei ir jāsaprot jebkura darbība, kas tiek uzsākta viņas vārdā, un neviena darbība nedrīkst tikt uzsākta bez viņas skaidriem norādījumiem.

Lai gan klientam var būt pieejama juridiska rīcība, lai apstrīdētu attiecībā uz viņu pieņemto lēmumu, viņu nekādā gadījumā nedrīkst piespiest to īstenot. Klienta intereses tiek ievērotas tikai gadījumā, ja tas labprātīgi iesaistās procesā.

Gadījumā, ja un kad tiek uzsākta tiesvedība, ir īpaši svarīgi, lai klients būtu apmierināts ar ikvienu no

iesaistītajiem ārējiem konsultantiem. Turklāt, ja ir nepieciešams iesaistīt medicīnas un tieslietu ekspertus, ir svarīgi, lai viņi saprastu klienta neaizsargāto statusu un izturētos pret viņiem atbilstoši iejūtīgā veidā.³⁵

Nosūtīšana citiem profesionāļiem, tostarp juristiem no citām kompetences jomām, būtu jāveic tikai ar klienta nepārprotamu piekrišanu. Ir svarīgi pievērst uzmanību dzimtes jautājumam un, ja kliente izteikusi tādu vēlēšanos, jautājumus tālāk nodot tikai sieviešu dzimuma tieslietu konsultantēm (ja tādas ir pieejamas) un līdzīgi sievietēm ekspertēm ar pieredzi traumatiskas pieejas piemērošanā (piemēram, medicīnas tieslietu ekspertiem, tulkiem u.c.). **TRACKS līdzekļu komplekts** var atvieglot sadarbību starp palīdzības sniegšanā iesaistītajām personām patvēruma piešķiršanas procesā cilvēku tirdzniecībā cietušajiem, nodrošinot, ka visām iesaistītajām personām ir specifiskas zināšanas par cilvēku tirdzniecību un cilvēku tirdzniecībā cietušo īpašajām vajadzībām. Lai gan tas izstrādāts darbam Īrijas kontekstā, to iespējams pielāgot izmantošanai jūsu valsts kontekstā.

Juridiskā atbalsta modeļa kontrolsaraksts

- Izmantojiet drošas un ētiskas uz cietušo vērstas intervēšanas metodes.
- Pārliecinieties, ka klients saprot juridisko konsultāciju un pārstāvniecības mērķus un ierobežojumus.
- Nodrošini klientu ar vēstuli, kurā aprakstīti pakalpojumi,

34 Skatīt šeit: <https://marta.lv/files/research/FAIRCOM%20HANDBOOK%20Latvian.pdf> šis dokuments pieejams arī holandiešu, spāņu, itāļu un grieķu valodā FAIRCOM interneta vietnē *Information on*

Compensation - FAIRCOM & RE-TREAT Projects (sexualviolencejustice.eu)
35 *RE-JUST* rīcības plāna 2. Nodaļa var sniegt norādījumus par labāko praksi

noteikumi un apstākļi.

- Nodrošiniet informāciju par kompensācijas pieejamību.
- Izklāstiet klientam turpmākās darbības norises un lietas plānu.
- Saskaņā ar profesionālajiem standartiem un pienākumiem fiksējiet informāciju par tikšanos.
- Pārliecinieties, ka klients ir pilnā apjomā informēts par jebkādiem darbības riskiem.
- Pastāvīgi nodrošiniet klientu ar jaunāko pieejamo informāciju.
- Ja nepieciešams, sazinieties ar ārējiem padomdevējiem un klients izteicis šādu vēlēšanos, meklējiet sievietes padomdevējas un ekspertes.

2.5.2. Labākās psihosociālās prakses

Cilvēku tirdzniecībā cietušie bieži izjūt vainas, kauna vai dusmu sajūtu pret sevi vai citiem, jo nesaņēma palīdzību vai netika izglābti no šīs situācijas. Tādēļ viņiem ir svarīgi mācīties atkal uzticēties apkārtējiem, veidot veselīgas attiecības un izstrādāt individuāli pielāgotu integrācijas plānu. Šī procesa veicināšanai sievietēm nepieciešama zema sliekšņa pieeja psihosociālam atbalstam (ILO 2020: 53; Yonkova 2020: 21-25; Aninošanu et al. 2016: 54-55). Ar šādu atbalstu viņas iemācās pārvarēt iepriekš minētās jūtas un iegūt drošu vietu, kur stāties pretī savai traumatiskajai pieredzei, lai atgūtu kontroli pār savu dzīvi.

Tādējādi atbalsts jāpiedāvā holistiskā veidā. Mūsu konsorcijs partneris **Centrs MARTA** piedāvā holistisku atbalstu tā **valsts finansētajos sociālās rehabilitācijas pakalpojumos**, kuri pieejami ikvienai par cilvēku tirdzniecībā cietušo atzītai personai neatkarīgi no vecuma vai dzimuma. Sociālās rehabilitācijas mērķis ir novērst vai mazināt cilvēku tirdzniecības radītās negatīvās sociālās sekas. Rehabilitāciju nodrošina nevalstiskās organizācijas, kurām ir pieredze darbā ar šo mērķa grupu (viena no tām ir Centrs MARTA), un tā iekļauj šādu sociālo pakalpojumu komplektu:

- Sociālās rehabilitācijas kurss (sociālā darbinieka, psihologa, ārstniecības personas individuālās konsultācijas un individuālas konsultācijas tieslietu jautājumos) līdz 180 dienām;
- Piecas sociālo pakalpojumu sniedzēja konsultācijas cilvēku tirdzniecībā cietušo bērnu ģimenes locekļiem;

- Profesionāls psihosociālais atbalsts (individuālās sociālā darbinieka un psihologa konsultācijas; individuālas konsultācijas tieslietu jautājumos) un citi pakalpojumi, kā tulkošana, juridisko dokumentu sagatavošana un juridiskā pārstāvniecība tiesā, ja persona iesaistīta krimināllietā kā cietušais vai liecinieks;
- Profesionālās apmācības, brīvā laika aktivitātes, integrācijas pasākumi;
- Pēc sociālās rehabilitācijas kursa iek veiktas piecas individuālās sociālā pakalpojuma sniedzēja konsultācijas tiem cietušajiem, kuri nesaņem profesionālu psihosociālo atbalstu saistībā ar dalību krimināllietā kā cietušajam vai lieciniekam;
- Cietušā vai potenciāli par cietušo atzīstamas personas (turpmāk - potenciālais cietušais) un viņa pavadībā esošo bērnu atgriešanās (ieskaitot pavadīšanu) organizēšana;
- Pirmās nepieciešamības lietas, pārtika, pajumte.

Valsts finansēto pakalpojumu labā prakse ir tāda, ka tie nav atkarīgi no projektu norises un tos var sniegt visu laiku bez pārtraukuma; tāpēc tie ir vienmēr pieejami. Centrs MARTA ieguldījis daudz pūļu programmas atbalstam un attīstībai. Kārtība, kādā cilvēku tirdzniecībā cietušie saņem valsts apmaksātos sociālās rehabilitācijas pakalpojumus, noteikta

Ministru kabineta noteikumos Nr.344.³⁶

Šīs apakšnodalas mērķis ir iepazīstināt ar labākās prakses pieejām un metodēm attiecībā uz psihosociālo konsultēšanu. Tās mērķis ir arī izklāstīt praksi, kas varētu palīdzēt pārvarēt šķēršļus, ar kuriem saskaras cilvēku tirdzniecībā cietušās sievietas, meklējot piekļuvi nepieciešamajiem psihosociālajiem pakalpojumiem.

Psihosociālo atbalstu var sniegt individuālu konsultāciju sesijās vai grupu konsultāciju veidā, kas ir projekta konsorcijs noteiktā labākā prakse. Tos var organizēt dažādos formātos, piemēram:

- **Informācijas kafejnīcas. CCM-GBV projekta**, kurā sadarbojās trīs projekta labuma guvēji (**SOLWODI, ENOMW un Kipras bēgļu padome**), informācijas kafejnīcas tika izmantotas kā spēcinošas sesijas, kurās sievietes varēja runāt par piedzīvoto vardarbību, par sieviešu tiesībām savā izcelsmes un mītnes valstī, kā arī iepazīt sievietes no citām kultūrām utt.³⁷ Lai veicinātu saiknes veidošanos grupas dalībnieku starpā, tika izmantotas dažādas metodes, piemēram, COPE kartes, gleznošana utt. Tādas metodes kā informācijas kafejnīcas var tikt pielietotas, lai informētu sievietes par viņu psihosociālajām tiesībām, informētu viņas par bērnu audzināšanas metodēm utt.
- **Stabilizācijas grupas.** Šo metodi nodrošina, piemēram, **SOLWODI palīdzības centrs**

Augsburgā. Stabilizācijas grupas tiek piedāvātas traumētām sievietēm. No vienas puses, tās skaidro "traumas" tēmu sievietēm un tādējādi attīsta spēju labāk klasificēt simptomus. No otras puses, sievietes tiek iepazīstinātas ar psiholoģiskās stabilizācijas metodēm un paņēmieniem. Ir svarīgi, lai sievietes šos ķermeņa apzināšanās, stresa mazināšanas un apzinātības vingrinājumus spētu izmantot patstāvīgi. Tas stiprina viņu pašapziņu un sava spēka apzināšanos. Piedāvājums paredzēts arī sievietēm, kurām šobrīd nav uzturēšanās atļaujas Vācijā. Šīm sievietēm ir ļoti grūti iegūt pieeju medicīniskai palīdzībai, psiholoģiskam vai psihoterapeitiskam atbalstam. Stabilizācijas grupu mērķis ir ar zināšanām par psiholoģisko stabilizāciju pavadīt sievietes ceļā uz pašnoteikšanos. Katras tikšanās sākumā un beigās sievietēm tiek jautāts, kā viņām gāja. Salīdzinot sajūtas pirms un pēc tikšanās, lielākā daļa sieviešu atzina, ka pēc tikšanās jutās labāk. Līdzīgā veidā **Kipras bēgļu padome piedāvā traumu terapiju grupu konsultāciju sesijās.**

Izmitināšana

Palīdzība ar izmitināšanu ir būtiska, pirmkārt, lai cietušajiem nodrošinātu iespēju izbēgt no ekspluatācijas situācijas, otrkārt, lai drošā, dziedināšanu veicinošā vidē uzsāktu atgūšanos un atskatīšanos uz pieredzi. (Yonkova 2020: 10) Ir svarīgi iepazīties ar valstī pieejamajiem izmitināšanas veidiem sievietēm,

36 <https://likumi.lv/ta/en/en/id/308253>

37 Informācijas kafejnīcu tehnika un tajās izmantotie līdzekļi atrodami projekta rokasgrāmatā cilvēku tirdzniecībā un dzimtē

balstītos noziegumos cietušo patvēruma meklētāju konsultēšanai (EN version pages 75-81).

kuras bieži tiek uzskatītas par patvēruma meklētājām. Lielākajā daļā Eiropas Savienības dalībvalstu patvēruma meklētājiem ir pieejami divi primārie mājokļa veidi: uzņemšanas centri jaunpieņacējiem un vismaz vēl viens kolektīvās izmitināšanas veids kā papildu patvērumš. Visā Eiropas Savienībā uzņemšanas centri un kolektīvās izmitināšanas vietas bieži tiek kritizētas par nepietiekamu spēju ievērot drošību un nodrošināt veselības prasības to pārpildītības dēļ. Ir pieejami arī daži oficiāli izmitināšanas centri neaizsargātiem patvēruma meklētājiem (piemēram, cilvēku tirdzniecībā cietušajiem), taču tajos bieži trūkst vietas. (Blöcher et al. 2020: 26). **Cilvēku tirdzniecībā cietušās sievietes būtu jāizmitina īpaši neaizsargātām sievietēm paredzētā mitnē.** Palīdzības centri un nevalstiskās organizācijas parasti saskaras ar daudziem šķēršļiem, sniedzot cilvēku tirdzniecībā cietušajiem pilnu piekļuvi šādam trūkstošam finansējumam, sievietēm (un viņu bērniem) pieejamām mājvietām, dodot priekšroku cietušajiem, kas iesaistīti kriminālizmeklēšanā (Yonkova 2020: 10-11).

- Nevalstiskajai organizācijai varētu būt savs **pasargāts mājoklis**, kurā izmitināt cilvēku tirdzniecībā cietušos. **Centrs MARTA** ir vienīga nevalstiskā organizācija Latvijā, kura mājokļa jautājumos nodrošina palīdzību cilvēku tirdzniecībā cietušajiem, izmitinot tos anonimos apsargātos dzīvokļos. Šobrīd Centram MARTA pieder divi anonīmi dzīvokļi, kuru adreses ir zināmas tikai sociālajiem darbiniekiem, kuri strādā ar cietušajiem. Dzīvokļos ir drošības poga, ar kuras palīdzību izsaukt apsardzi. Cilvēku tirdzniecībā cietušajiem nav atļauts ciemos aicināt

savus draugus un paziņas; adresei ir jāpaliek slepenai, lai garantētu visu izmitināto cilvēku tirdzniecībā cietušo drošību. Apsargātie dzīvokļi ir nodrošināti ar visu dzīvei nepieciešamo. Atbilstoši individuālajām vajadzībām ir iespējams iegādāties vairāk lietu un mēbeļu. Ja jūsu rīcībā nav mājokļu cilvēku tirdzniecībā cietušo izmitināšanai, iespējams **veikt tālākus norikojumus un izveidot dzimtei specifisku apsargātu mājokļu tīklu.**

- **Tranzīta atbalsts** sievietēm, kuras izvācas no patversmēm. Mūsu projekta partneris **Caritas** ir norikojis darbiniekus, kas regulāri apmeklē patversmes un sniedz atbalstu tajās izmitinātajām sievietēm (**iekšējais pārejas atbalsts**). Daļa patversmē piedāvātā atbalsta ietver dzīvei nepieciešamo prasmju mentoringu, organizatorisku atbalstu sievietēm dokumentu iegūšanā, kā arī citus administratīvos atbalsta pakalpojumus ar mērķi panākt vienmērīgu un informētu pāreju uz patstāvīgu dzīvi. Tas svārstās no informācijas sniegšanas par to, kā iegādāties pārtiku, kā brīdināt atbildīgās iestādes par ārkārtas situācijām un dažas pamata prasmes mājsaimniecības vešanā, lai pārvarēt iespējamās kultūras atšķirības. Caritas darbība patversmēs atvieglo arī piekļuvi ārpus patversmes notiekošajām aktivitātēm, piemēram, grupu terapijas sesijām, mākslas nodarbībām, jogas nodarbībām, dievkalpojumiem un citām brīvā laika aktivitātēm vietējā sabiedrībā pirms viņu izvākšanās no patversmes (**ārējais klientu atbalsts**). Šāda

veida iekšējais vai ambulatorais pārejas atbalsts ir labākā prakse, kuras piekropšanu varat apsvērt jūsu organizācijā. Iespējams to attīstīt arī tālāk un dibināt **pārejas māju** cilvēku tirdzniecībā cietušajām sievietēm, kuras pārceļas no dzīves apsargātā mājoklī uz privātu dzīvesvietu. Šī kā labākā prakse apstiprināta arī projektā **Dzīve pēc patversmes (LIBES) – ilgtermiņa atbalsts cilvēku tirdzniecībā** **iedzīvojušajiem pārejas posmā no dzīves patversmē uz neatkarību**³⁸ Publikācija **"Dzīvot vienam" – izdrukājams praktisku padomu ceļvedis cilvēkiem, kuri izvācas no patversmes**,³⁹ kuru LIBES projekta ieviešanā pielietoja konsorcijs partneris **SOLWODI**, var būt arī jūsu valsts kontekstam piemērots instruments, kuru nodot tiem, kas no (jūsu) apsargātā mājokļa pārceļas uz privātu apmešanās vietu. Iespējams arī balstīties izmēģinājuma pārejas mājas pieredzē un iepazīties ar pētījumu **"Pārejas mājoklis cilvēku tirdzniecībā cietušajiem"**.⁴⁰

Medicīniskais atbalsts

Cilvēku tirdzniecībā seksuālās eksploataācijas nolūkā cietušajiem ilgstošas seksuālās izmantošanas rezultātā bieži attīstās nopietnas veselības problēmas un akūtas medicīniskās vajadzības. Šajā jomā nepieciešama dzimtei izteikti specifiska pieeja, kuras centrā ir fizisku traumu un citu ar seksuālu eksploataāciju saistītu apstākļu novēršana, tostarp seksuāli transmisīvo slimību, atkārtotu abortu

seku, iegurņa infekciju, neauglības, rikles infekciju un citas īpašu stāvokļu ārstēšana. Agrīnajā palīdzības sniegšanas fāzē cilvēku tirdzniecībā cietušajām migrantēm nodrošinātajai ginekoloģiskajai izmeklēšanai un ārstēšanai ir jābūt prioritātei, un tā jāveic pret traumām un kultūru iekļūstīgā veidā. Tomēr cilvēku tirdzniecībā cietušajām trešo valstu pilsonēm bieži trūkst pieejas šādiem pakalpojumiem uzturēšanās atļauju, valodas barjeras starp, piemēram, projekta darbiniekiem un cietušajām sievietēm un ar sievietēm specifiskajām veselības problēmām saistītās stigmas dēļ (Yonkova 2020: 13-14; Sander 2020: 23-24). Lai pārvarētu šos šķēršļus, konsorcijs izvirzījis dažas labākās prakses, kuru ieviešanu apsvērt jūsu organizācijā/palīdzības centrā:

- **Līgumu slēgšana ar vietējām ārstniecības iestādēm.** Vairāku gadu garumā **IROKO** bija līgums ar vietējo slimnīcu par ikmēneša apskates nodrošināšanu migrantēm (īpaši cilvēku tirdzniecības upuriem un grūtniecēm) bez nepieciešamības uzrādīt personu apliecinošus dokumentus. Trīs ārsti speciālisti piedāvāja savus pakalpojumus, un slimnīca, kurā viņi praktizēja, nodrošināja ar telpām. **IROKO** pēc ārstu vai palīdzības saņēmēju pieprasījuma nodrošināja kultūras mediatoru (skatīt 2.4.2 apakšnodaļu) pieejamību un regulāri sazinājās ar palīdzības saņēmējiem, lai sekotu viņu ārstēšanai atbalstītu kursa pabeigšanu.
- **Seksuālā izglītība**, ko sniedz konsultējošās nevalstiskās

38 <https://libes.org/results/>

39 <https://libes.org/wp-content/uploads/2020/01/Living-on-your-own-NEW.pdf>

40 <https://libes.org/wp-content/uploads/2021/08/LIBES-Transition-housing-case-study.pdf>

organizācijas vai seksuālās un reproduktīvās veselības tiesību jomā specializētas nevalstiskās organizācijas, pozitīvi ietekmē cilvēku tirdzniecībā cietušo sieviešu integrāciju. **INTAP projekta** rezultāti, kurā **SOLWODI** piedalījās kā labuma guvējs, rāda, ka seksuālā izglītība palīdz cilvēku tirdzniecībā cietušajiem iepazīt savu ķermeni, iemācīties izlemēt, vai un kad viņas vēlas uzsākt grūtniecību, un tādējādi papildināt plānotos integrācijas mērķus (Blöcher et al. 2020: 35). Iespējams arī organizēt apmācības par šo tēmu (plašāku informāciju skatiet tālāk sadaļā par citu integrācijas atbalstu).

- **Cilvēku tirdzniecībā cietušo informēšana par pandēmijām vai citiem ar veselību saistītiem ārkārtas stāvokļiem.** COVID-19 pandēmijas laikā ir pierādījies, ka ir svarīgi informēt cilvēku tirdzniecībā cietušos par jauniem noteikumiem un sanitārajām normām COVID-19 ierobežošanai. **Cilvēku tirdzniecībā cietušo nodrošināšana ar aizsarglīdzekļiem un iekšēju higiēnas konceptu izstrāde** arī izrādījusies izšķiroša **SOLWODICOVID-19 projektā**⁴¹ (Wells 2021: 12; 16; 24-25). Šādas labākās prakses ieviešanu varētu apsvērt, turpinoties Covid-19 pandēmijai vai pandēmiju laikā nākotnē. Itālijā **IROKO** palīdzības saņēmējiem sniedzis informāciju par notiekošajām Covid-19 vakcinācijas programmām, lai nodrošinātu vienlīdzīgu piekļuvi šai profilakses programmai.

Psiholoģiskais atbalsts

Sarežģītā pakļautība vardarbībai, nodevībai, dominēšanai un kontrolei, ko piedzīvo cilvēku tirdzniecībā cietušie nosaka nepieciešamību ne tikai pēc fiziskās, bet arī garīgās atveseļošanās. Daudzi cilvēku tirdzniecībā cietušie uzrāda vairākus sarežģītas traumatizācijas simptomus, kā atkārtotu traumatisku notikumu pārdzīvošanu netīšu atmiņu vai uzplaiksnijumu, murgu, koncentrēšanās traucējumu vai apgrūtinātas emociju regulēšanas veidā. Lai gan psiholoģiskais atbalsts ir viens no cilvēku tirdzniecībā cietušajiem sniedzamajiem pamatpakalpojumiem, kas noteikts ES Direktīvas par cilvēku tirdzniecību 11. panta 7. punktā, tas bieži vien nav pieejams. Šis trūkums galvenokārt saistīts ar patvēruma statusu un uzturēšanās atļaujas neesamību. Papildus pieejamās traumu terapijas trūcumam pakalpojumu sniedzējiem bieži trūkst zināšanu ar seksuālo tirdzniecību saistītu traumu pārvarēšanai vai traumu pedagoģisko prasmju. Tradicionālais terapijas koncepts rada vēl vienu izaicinājumu psiholoģiskā atbalsta meklēšanā cilvēku tirdzniecībā cietušo starpā, jo izcelsmes valstu kultūrās ir dažādi uzskati par veselību, it īpaši garīgām slimībām, kā rezultātā cilvēku tirdzniecībā cietušie nepieņem psiholoģisko atbalstu un apspiež problēmas. (Yonkova 2020: 12; Blöcher et al. 2020: 32; Sander 2020: 24). Tāpēc ir svarīgi īstenot psiholoģiskā atbalsta programmas, nodrošinot cilvēku tirdzniecībā cietušo integrāciju. Mūsu identificētie labākās prakses piemēri ir:

- **Traumu terapija un traumu pedagoģija** izrādījusies noderīga cilvēku tirdzniecībā

41 <https://www.solwodi.de/seite/494947/council-of-europe-covid-19-project.html>

cietušajiem, atveseļojoties no traumatiskās pieredzes. To var panākt ar traumu terapeitu un traumu pedagoģijā kvalificētu sociālo darbinieku palīdzību (**piemēram, Traumas atbrīvošanas vingrinājumi**), kā arī mijiedarbībā ar draugiem, kā noskaidrots **INTAP projektā** (Blöcher et al. 2020: 33).

Traumu terapija palīdz atjaunot sieviešu pārliecību par sevi un prasmes atgūt kontroli pār savu dzīvi. Šī pieeja formalizēta **Ceļvedī: Uz cietušo centrēta pieeja profesionāļiem, kuri strādā cilvēku tirdzniecības jomā** (skatīt 2.4 apakšnodaļu) un **DROŠO MĀJU projektā** izstrādātajā un Kipras bēgļu padomes implementētajā **Didaktiskajā līdzeklī – Uz cietušo centrēta pieeja ar pētījumu profesionāļiem, kuri strādā cilvēku tirdzniecības jomā**,⁴²

- Iespējams piedāvāt Kipras bēgļu padomes izstrādātajai līdzīgu **iekšēju traumu terapiju**, jo terapija atjauno cilvēku pārliecību par sevi un prasmes atgūt kontroli pār savu dzīvi. Savā darbā ar cilvēku tirdzniecībā cietušajiem varat izmantot viņu izstrādāto **Ceļvedī: Uz cietušo centrēta pieeja profesionāļiem, kuri strādā cilvēku tirdzniecības jomā** (sīkāku informāciju skatiet augstāk sadaļā par labākās prakses pieejām).
- Ja jūsu organizācija/palīdzības centrs nepiedāvā iekšēju terapiju, jums **jāmēģina nosūtīt cilvēku tirdzniecībā cietušos pie psihologiem/psihiatriem**. Tomēr ir tikai daži pieejami terapeiti, ilgs gaidīšanas laiks

un ar dzimtajā valodā pieejamu terapiju saistītas grūtības. Kopumā terapijai praktiski nav paredzēts finansējums (Yonkova et al. 2020: 16). Tādēļ ir ieteicams izveidot psiholoģiskā atbalsta tīklu, kura palīdzību piedāvāt cilvēku tirdzniecība cietušajam gadījumā, ja terapija nav pieejama organizācijas ietvaros. Piemēram, **SOLWODI projekta konsultēšanas centrs Bādkisingenē** pavada klientus uz Wildwasser biedrību Virzburgā,⁴³ kurā pieejams traumu terapeits. **SOLWODI specializētais konsultēšanas centrs Augsburgā** palīdz klientiem sazināties ar *Hilfsnetzwerk für besonders schutzbedürftige Flüchtlinge* (Palīdzības tīkls īpaši neaizsargātiem bēgļiem - HiFF)⁴⁴ (Caritas) un piedāvā viņiem mentālās stabilizācijas grupu specializētā konsultāciju centra telpās. Abi specializētie konsultāciju centri atbalsta klientus krīzes situācijās, ar ziedojumiem apmaksājot vairākas stundas ilgu stabilizācijas terapiju pie slimokases neapstiprinātiem terapeitiem (Wells et al. 2021: 25).

Mātes-bērna integrācija

Mātes loma un grūtniecība ir ar galvenokārt dzimumam specifisks stāvoklis, kas jāņem vērā, apsverot palīdzības pasākumus, tās lielās nozīmes dēļ atgūšanās procesā un biežās sastopamības dēļ. Parasti (topošajām) māmiņām ir nepieciešams psihosociālais atbalsts mātes iemaņu apgūšanā, materiālā palīdzība, psiholoģiskā palīdzība, bērna aprūpes iespēju atrašana, u.tml.

42 <https://www.cyrefugeecouncil.org/safehouses-didactic-tool/>

43 <https://wildwasserwuerzburg.beranet.info/>

44 <https://www.caritas-augsburg.de/hilfeberatung/migrationsundfluechtlingsberatung/hiff-projekt/hiff-projekt>

(Yonkova 2020: 8–9). Bērni var darboties kā tilti uz integrāciju, jo mātes parasti meklē palīdzību, audzinot bērnus. Tātad konsultācijām/darbam ar mātēm ir neatsverama ietekme uz māšu integrāciju, ko konsorcijs skatījumā var nodrošināt **individuālu konsultāciju, grupu konsultāciju (Atsevišķi mātēm un bērniem) vai uzraudzītu mātes-bērna aktivitāšu veidā. INTAP projektā** tādējādi identificētas sekojošas labākās prakses **mātes-bērna integrācijas atbalsta pakalpojumos:**

- **“Starpkultūru darbs ar vecākiem** palīdz cilvēku tirdzniecībā cietušā dzimtajā valodā izskaidrot bērnu aprūpes paņēmienus Eiropas Savienības uzņēmējās valstīs [...] un veicina viņu integrācijas procesu.”
- **“Mātes-bērna integrācijas un valodas nodarbības** ļauj [...], piemēram, iegūt mītnes valsts valodas prasmes, kamēr tiek pieskatīti viņu bērni” (Blöcher et al. 2020: 35).

Šīs idejas var uzskatīt par impulsiem **mātes-bērna psihosociālā atbalsta programmu dibināšanai** jūsu palīdzības centrā/organizācijā.

Citi integrācijas atbalsta pakalpojumi

Līdztekus ASSIST projektā identificētajām psihosociālās integrācijas jomas kategorijām, pastāv arī citi integrācijas atbalsta pakalpojumi, kurus konsorcijs ir izvirzījis kā labāko praksi un kuru ieviešanu savā darbā ar cilvēku tirdzniecībā cietušajām sievietēm varat apsvērt arī jūs.

Cilvēku tirdzniecībā cietušo apmācības

Cilvēku tirdzniecībā cietušo apmācības sesijas arī ir metode, kuras ieviešanu apsvērt savā dzimtei specifiskajā integrācijas programmā cilvēku tirdzniecībā cietušajiem. Apmācību rezultātā cilvēku tirdzniecībā cietušie sarod ar integrācijas procesu, it sevišķi ikdienā sastopamajiem jautājumiem (piemēram, saskarsmi ar ārstiem). **IROKO** šo labāko praksi izmantoja **medicīnisku apmācību** veidā, kurās cilvēku tirdzniecībā cietušās sievietes tika informētas par bieži sastopamu veselības problēmu novēršanu un pieeju vietējiem veselības aprūpes pakalpojumiem, tajā skaitā valdības vēža profilakses programmām, kā arī pieeju veselības aprūpes pakalpojumiem bez personu vai uzturēšanās atļauju apliecinājošiem dokumentiem. Šādi rīkojās mūsu konsorcijs biedrs IROKO. Visām sievietēm tika izsniegtas mazas kartītes ar informāciju par pieejamajiem pakalpojumiem, ko glabāt makā. Šīs apmācības notika nelielās kopīgā no itāļu valodas atšķirīgā valodā runājošu sieviešu grupās kopā ar šajā valodā runājošu praktizējošu ārstu un kultūras mediatoru. Sesijas lielākoties notika itāļu valodā un tajās piedalījās profesionāli medicīnas eksperti un medicīnas māsas no organizācijas *Médecins Sans Frontières*, taču viss rakstiskais materiāls tika sniegts abās valodās, un visi jautājumi vai paskaidrojumi bija pieejami attiecīgajā valodā. Sesijas bija neformālas, un mums izdevās radīt pozitīvu un atvērtu atmosfēru dalībnieku starpā, ņemot vērā seksuālās veselības tēmas dažkārt apkaunojošo vai tabu raksturu. *Médecins Sans Frontières* izveidoja rakstisko materiālu par vispārējo veselības aprūpes pakalpojumu pieejamību, kā arī

ģimenes plānošanu⁴⁵ un citām mātes veselības jomām.

LIBES projektā SOLWODI apmācība cilvēku tirdzniecībā cietušās trešo valstu pilsones viņu **pārejas fāzē no apsargātas mājvietas un privātu dzīves vietu**. Apmācību temati ietvēra: valsts pārvalde; mājokļa meklēšana; mājokļu un mājsaimniecības pārvaldīšana; finanses; ekonomiskā iekļaušana; sociālās komunikācijas prasmes; ar ģimeni saistītu jautājumu risināšana un pašaprūpe. Apmācības programma **Neatkarīgas dzīves prasmju apmācība cilvēku tirdzniecībā izdzīvojušajiem**⁴⁶ pieejama lejupielādei projekta mājaslapā un ir piemērojama jūsu valsts specifiskajam kontekstam. Jūs varat piedāvāt vai nu **individuālas, vai grupu apmācības**. COVID-19 pandēmijas laikā individuālas apmācības bija vērtīga alternatīva **LIBES** projektā, kā arī papildināja vēl augstāku individuālas apmācības programmu. Mācību materiālu izstrādē vērā tika ņemts arī analfabētisms, lai apmācītu arī cilvēku tirdzniecībā cietušos ar zemākām lasīt un rakstītprasmēm (De Cnodder et al. 2021: 7-8).

Deportācija un Dublinas atgriešanās labākās prakses

Strādājot ar cilvēku tirdzniecībā cietušajām trešo valstu pilsonēm, vienmēr pastāv deportācijas risks uz izcelsmes valsti jeb t.s. “Dublinas atgriešanās”. Projekta labuma guvējs **SOLWODI** piedāvā konsultācijas atgriešanās jautājumos sievietēm

un/vai mātēm. Piemēram, SOLWODI konsultācijas deportācijas jautājumos tiek piedāvātas divu tipu klientēm: 1) sievietēm, kuras vēlas atgriezties mājās; 2) sievietēm, kuras spiestas atgriezties pirmajā ieceļošanas valstī saskaņā ar Dublinas III Regulu (ES Regula 604/2013).⁴⁷ **Dzimtei specifiskai konsultēšanai atgriešanās jautājumos** nevajadzētu uzspiest atgriešanos. Pret cilvēku tirdzniecību vērstām un feministiskām organizācijām nepatīk piedāvāt šādas konsultācijas. Neskatoties uz to, ir svarīgi zināt, kā dzimtei atbilstoši strādāt ar cilvēku tirdzniecībā cietušajām sievietēm, kurām jāatgriežas pirmajā ieceļošanas valstī vai izcelsmes valstī, lai pēc atgriešanās viņas varētu saņemt ar dzimtei specifisku atbalstu.⁴⁸ Tālāk uzskaitītas labākās prakses, kurās balstīties:

- **Sava atgriešanās projekta izveide. SOLWODI** piedāvā dzimtei specifisku atgriešanās atbalstu pašu izveidota atgriešanās projekta ietvaros. Tādējādi dzimtē balstītas vardarbības upuri, piemēram, cilvēku tirdzniecībā cietušie tiek atbalstīti ar tīklošanas un finansiāla atbalsta palīdzību.⁴⁹
- **Nosūtiet uz dzimtei specifiskām atgriešanas programmām** savā valstī.
- **Sazinieties ar Eiropas Savienības feministu nevalstiskajām partnerorganizācijām Dublinas**

45 http://www.associazioneIROKO.org/wp-content/uploads/2021/09/Topic-Family-planning.docx_compressed.pdf

46 <https://libes.org/results/>

47 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32013R0604>

48 Kā konsorcijs mēs piekritam rokasgrāmatas autoru apgalvojumam, ka: “Diemžēl pašreizējās politiskās situācijas dēļ joprojām notiek Dublinas deportācijas [...]tāpēc mēs uzskatām, ka šī rokasgrāmata ir nepieciešama. Tomēr mēs

ieņemam skaidru nostāju pret Dublinas piespiedu atgriešanos Itālijā kopumā (sliktajiem uzņemšanas apstākļu dēļ [...]) un jo īpaši pret cilvēku tirdzniecības upuru piespiedu deportāciju (plaši izplatīto cilvēku tirdzniecības tīklu dēļ [...] kuros cietušie bieži vien ir pazīstami [...].” (Eyselein et al. 2021: 8).

49 <https://www.solwodi.de/seite/353222/r%C3%BCckkehrberatung.html> (saite ir pieejama tikai vācu valodā, savukārt projekta buklets ir pieejams arī citās valodās)

repatriantu gadījumā. **SISA – Cilvēku tirdzniecībā seksuālās izmantošanas nolūkos izdzīvojušo no Ziemeļāfrikas identificēšanas un integrācijas stiprināšana** projekta ietvaros, kurā kā partneris piedalās **SOLWODI**, tiek dibināts the **Transnacionālais Dublinas atgriešanās palīdzības tīkls (T-DAN)**. Šī NVO atbalsta sistēma rada platformu apmācītām personām Dublinas atgriešanās valstī, lai virtuāli pavadītu izdzīvojušos notiekošajā Dublinas pārsūtīšanas pieredzē, nodrošinot psihosociālu atbalstu reāllaikā ar tālruņa un īsziņu palīdzību, veicinot sadarbību ar iestādēm izraidīšanas procesā un samazinot negatīvo ietekmi.

- **Atbalstiet klientus, kuri atgriežas saskaņā ar Dublinas regulu.** Konsultāciju sesijās varat izmantot un pielāgot **SISA projekta Dublinas pirms atgriešanās konsultāciju rokasgrāmatu Vācijas-Itālijas kontekstā**.⁵⁰ Rokasgrāmatā palīdz pakalpojumu sniedzējiem vadīt cilvēku tirdzniecībā cietušos cauri izraidīšanas procesam un iepriekš izveidot kontaktu ar kādu galamērķa valstī, kas tos var sagaidīt tiklīdz nodošanas iestādes ir pabeigušas robežšķērsošanu.

Mentoring

Tikpat nozīmīgu labāko praksi psihosociālajā līmenī var piedāvāt, izveidojot **mentoringa programmu**. Mentoringu var definēt kā:

“Strukturētas attiecības bez aizspriedumiem ar savstarpēju labumu visām iesaistītajām pusēm, kurās pieredzējušāks indivīds (mentors) brīvprātīgi velta laiku mazāk pieredzējušas personas atbalstam un iedrošināšanai” (Lamonaca & del Savio 2021: 9).

ASSIST un LIBES projektos tika implementēti mentoringa projekti, kuros klienti saņēma atbalstu no **bijušajiem/ilgtermiņa klientiem, sauktiem par izdzīvojušajiem (ASSIST) un/vai vietējiem brīvprātīgajiem, sauktiem par draugiem (LIBES)**. Izdzīvojušo vai brīvprātīgo iesaistīšana ir ieteicama kā līdzeklis integrācijas pakalpojumu efektivitātes uzlabošanai un kā tādai tai ir galvenā nozīme efektīvā ar dzimtē balstītā palīdzības sniegšanā, kas veicina cilvēktirdzniecībā cietušo mīgranšu integrāciju (Yonkova 2020: 19). **SOLWOD** mentoringa programmā **ASSIST projekta** ietvaros mentori un konsultējamie savās mentoringa sesijās apsprieda šādas tēmas: varas iestādes, vēstules/dokumenti, "uzvedības noteikumi"/"uzvedības kodekss" un integrācija sabiedriskajā dzīvē Vācijā - sociālo kontaktu atrašana un brīvā laika pavadīšanas iespējas.⁵¹ Viņi arī uzzināja, kā izmantot dažādus mācību paņēmienus, piemēram, *breinstormingu*, emociju kartītes un gleznošanu. **LIBES projektā** uzsvars tika likts uz draugiem, kuri atbalsta cilvēku tirdzniecībā cietušos viņu ilgtermiņa integrācijā, piemēram, kopīgi nodarbojoties vai iepazīstinot ar brīvā laika aktivitātēm.⁵² Vietējie brīvprātīgie izrādās noderīgi mentori, jo viņi var sniegt klientiem labāku drošības un piederības sajūtu konkrētās Eiropas Savienības

50 <https://sisa-europe.eu/manual/>

51 https://daten2.verwaltungsportal.de/dateien/seitengenerator/0832ea4e327556b1629db18c84df6f0f186819/solwodi_assist_de_web_neu_1.pdf

52 https://libes.org/wp-content/uploads/2021/07/Mentoring-for-trafficking-survivors_ebookEN.pdf

dalībvalsts sabiedrības kopienai. (Lamonaca & del Savio 2021: 22).

COVID-19 pandēmijas laikā **E-Mentoring**s var kalpot kā alternatīva. *LIBES* projektā tika apkopoti **E-Mentoringa ieteikumi – mentoringa programmu uzsākšana cilvēku tirdzniecībā cietušo atbalstam COVID-19 laikā**⁵³.

2.6. Ekonomisko iespēju veicināšana

Īstermiņā palīdzībai ir jākoncentrējas uz cilvēku tirdzniecībā cietušo materiālajām vajadzībām, tajā skaitā uz viņu fiziskās un psiholoģiskās veselības aprūpi un juridiskajām vajadzībām (atbilstošos labākās prakses piemērus skatīt 2.5.1 un 2.5.2 apakšnodaļā), kuras var būt ārkārtīgi komplikētas. Ilgtermiņa palīdzībā jāiekļauj arī ekonomisko iespēju veicināšana, lai sniegtu cilvēku tirdzniecībā cietušajam zināšanas un prasmes, kas vajadzīgas, lai tas kļūtu patiesi neatkarīgs un pilnīgi līdzdarbotos savas mītnes valsts sabiedrībā bez pastāvīga satraukuma un bailēm, kas pavada ekonomisko nestabilitāti, tajā skaitā atkārtotas cilvēku tirdzniecības vai atkārtotas viktimizācijas risku. Mūsu pieredze liecina, ka sieviešu neatkarība ietekmē arī viņu ģimenes, jo īpaši bērnus.

Svarīgs ekonomisko iespēju veicināšanas aspekts ir nodarbinātība. Nodarbinātība tiešā veidā veicina ekonomisko neatkarību, kā arī sekmē kontaktus ar mītnes valsts pilsoņiem, valodu apguvi un pašcieņas paaugstināšanos⁵⁴.

SOLWODI sagatavotā *INTAP* pētījuma ziņojuma rezultāti atklāja, ka daži cilvēku tirdzniecībā cietušie ir atraduši darbu par pavāru, drēbnieku vai apkopēju vai kļuvuši par

pašnodarbinātajiem, piemēram, kā drēbnieks. Citi cilvēku tirdzniecībā cietušie sapņo par nodarbinātību un vēlētos mitnes valstī atrast darbu par modes dizaineriem, apkopējām, vecmātēm, drēbniekiem, frizieriem vai vizāžistiem. Darba pieredzes gūšana, piemēram, stažējoties vai pabeidzot profesionālās apmācības Eiropas Savienībā, arī ir labvēlīga integrācijai, jo cilvēku tirdzniecībā cietušie tiek sagatavoti Eiropas Savienības darba tirgum.

Tāpēc nodarbinātība ir būtisks neatkarības elements.

2.6.1. Ekonomisko iespēju veicināšanas šķēršļi

Ievērojams skaits cilvēku tirdzniecībā cietušo saskaras ar problēmām darba tirgū sava imigrācijas statusa dēļ, un dažiem nav strādāšanai nepieciešamās uzturēšanās atļaujas. Vēl viena cilvēku tirdzniecībā cietušo problēma saistībā ar darba tirgu ir biežais izglītības un darba pieredzes trūkums viņu izcelsmes valstī pirms kļūšanas par cilvēku tirdzniecības upuriem. Turklāt gan diskriminācija, gan neuzticēšanās darba devējiem rada papildu šķēršļus (Blöcher et. al., 2020, p.30). Cilvēku tirdzniecībā cietušajām mātēm ir īpaši grūti integrēties darba tirgū, jo trūkst bērnu aprūpes iespēju. Citi identificētie šķēršļi ir mitnes valsts valodas zināšanu trūkums un vīriešu kā primāro mājāsaimniecības ienākumu veicinātāju uztveršana (turpat).

Dažas cilvēku tirdzniecībā cietušās personas no savas izcelsmes valsts ierodas Eiropas Savienībā ar iepriekšēju kvalifikāciju un profesionālu pieredzi. Bieži vien izaicinājumu met šādas kvalifikācijas atzišana Eiropas Savienības dalībvalstī, kurā viņi dzīvo, tāpēc šīs

53 https://libes.org/wp-content/uploads/2020/01/E-mentoring-Tips_.pdf

54 African Educational Trust 1998; Bloch 1999 citēts Ager and Strang 2008

svarīgās prasmes un zināšanas diemžēl ne vienmēr ļauj cietušajiem atrast darbu savā mītnes valstī. (Blöcher et. al., 2020, p.18).

Konsorcija pieredze liecina, ka tādas profesijas kā uzkopšana, bērnu aprūpe un veco ļaužu aprūpe bieži vien ir vienīgās jomas, kurās daudzas cilvēku tirdzniecībā cietušās sievietes atrod iespējas neatkarīgi no viņu iepriekšējās pieredzes vai tā, kādu darbu viņas vēlētos veikt. Šīs profesijas bieži tiek uzskatītas par nekvalificētām un Eiropas Savienības pilsoņiem nevēlamām. Lai gan konsorcijs atzīst šādu lomu nozīmi, mēs arī apzināties, ka cilvēku tirdzniecībā cietušie tiecas pēc dažādām profesijām, tādēļ izglītība un apmācības ir galvenais līdzeklis viņiem pieejamo darba iespēju paplašināšanai, vienlaikus sniedzot ieskatu dažādās nozarēs un iespējamās karjeras izvēlē.

Lai gan mītnes valstī var būt pieejamas iepriekš minētās darba iespējas, tās bieži ir īslaicīgas, nestabilas vai pat bez dokumentiem/līguma. Iztikas pelnīšanai ir kritiska nozīme, tādēļ liela daļa sieviešu visticamāk nepieprasīs labākus darba apstākļus, taču šādi apstākļi neveicina cilvēku tirdzniecībā cietušo ilgtermiņa ekonomisko stabilitāti. Piemēram, Itālijā daudzi uzkopšanas un kopšanas darbi tiek apmaksāti skaidrā naudā, un ne darba devējs, ne darbinieks nemaksā nodokļus un sociālās iemaksas. Pat tad, kad tiek piedāvāts līgums, tas bieži vien ir īstermiņa un neietver darba devējasociālās iemaksas. Rezultātā šādā veidā nodarbiētajiem trūkst atbilstošas aizsardzības un atbalsta no valsts sociālās apdrošināšanas sistēmas, piemēram, apmaksāts slimības atvaļinājums vai apmaksāts grūtniecības un dzemdību atvaļinājums.

2.6.2. Ekonomisko iespēju veicināšanas labākās prakses

Nodarbinātības iespējas

IROKO organizēja **savstarpēju pakalpojumu apmaiņu** palīdzības saņēmēju sieviešu starpā. Viņi ievēroja, ka daudzas sievietes meklē darba pieredzi, bet daudzām citām ir tādas vajadzības kā tīrīšana vai bērnu aprūpe. Tādēļ viņi vienojās, ka vienas sievietes piedāvās šādus pakalpojumus citām par IROKO noteiktu samaksu (organizācija sedza divas trešdaļas viņu atalgojuma, bet atlikušo trešdaļu – pakalpojuma saņēmēja). Šādā veidā sievietēm bija pieejami pakalpojumi, kurus citādi viņas bieži nevarēja atļauties. Bērnu aprūpes gadījumā tas ļāva arī viņām pašiem aktīvāk meklēt darbu. Tajā pašā laikā citas sievietes guva peļņu, kā arī vērtīgas prasmes un darba pieredzi, ar ko papildināt savus CV. Šādā veidā tika sniegta ekonomiskā palīdzība, vienlaikus veicinot neatkarību. Reizi divās nedēļās notika darbinieku un pakalpojumus sniedzošo un saņemošo sieviešu tikšanās, lai nodrošinātu netraucētu pakalpojumu apmaiņas norisi. Pirms pakalpojumu uzsākšanas sievietēm darbinieku vadībā bija jāiziet nedēļu ilga apmācība.

Izglītība un profesionālās apmācības

Trīs gadus **IROKO** bija **sadarbības līgums** ar Pjedmontas Reģionālo padomi, lai **pielīdzinātu sieviešu izcelsmes valstīs iegūto izglītību un darba pieredzi atzītos kredītpunktos**. Šādā veidā sievietēm bija iespēja saīsinātā laikā pabeigt apmācības Itālijā un sākt meklēt darbu, it sevišķi kā grāmatvedības ierēdņu un inspektoru amatā. Turklāt IROKO parakstīja vienošanos ar nodarbinātības aģentūru ADECCO, lai atvieglotu sieviešu iesaistīšanos apmācību programmās un stažēšanās vietās un palīdzētu viņām atrast

tiešas darba iespējas šokolādes/konditorejas rūpniecībā Itālijas reģionā, kas specializējas šāda veida ražošanā. Šo projektu varētu pielāgot citiem ģeogrāfiskiem apgabaliem, kas specializējas dažāda veida ražošanā, izveidojot saiknes ar liela mēroga darba devēju grupām, kurām nepieciešami apmācīti darbinieki ar līdzīgām prasmēm. Šādas saiknes ir nenovērtējamas, lai nodrošinātu, ka apmācību kursi tieši novedīs pie stabilas nodarbinātības.

Centrs MARTA nodrošina valsts finansētu programmu, kas ietver dalību **profesionālu apmācību vai studiju kursos**, pamatojoties uz palīdzības saņēmēja individuālo vajadzību izvērtējumu. Pirmkārt, sociālās rehabilitācijas darbinieks sniedz konsultāciju par Latvijas darba tirgu un potenciālajām darba iespējām. Viņi palīdz arī sagatavot CV un novērtēt katra indivīda izglītību un līdzšinējo pieredzi. Pēc tam viņi var ieteikt saņēmējam apmeklēt konkrētas apmācības vai izglītojošus kursus un atbalstīt pieteikšanās procesā, ja saņēmējs vēlas tajos piedalīties.

Apmācības kursa izvēle neietver dzimtei specifiskus elementus, taču ir balstīta uz individuālajām vajadzībām. Centrs MARTA neatbalsta dzimumu stereotipus un cenšas rosināt cilvēku tirdzniecībā cietušos iegūt plašāku skatījumu un izvēlēties to, ko viņa vēlas, nevis to, kas no viņas tiek sagaidīts. Ja viņai ir mazi bērni, kuri neapmeklē bērnudārzu un nav ģimenes locekļu vai citas atbilstošas atbalsta sistēmas, kas viņus pieskatītu, centrs MARTA var apmaksāt dienas aprūpi kursu laikā vai piedāvāt īslaicīgus brīvprātīgo aukļu pakalpojumus.

Pieeja tehnoloģijām/digitālās prasmes

Kiprā cilvēku tirdzniecība cietušajām (un patvēruma meklētājām) sievietēm

tiek nodrošinātas **digitālo prasmju darbnīcas**. Tās notiek semināru veidā, lai veicinātu ar digitālo tehnoloģiju izmantošanu saistīto prasmju attīstību un līdz ar to arī dzīves prasmju attīstību. Šajos semināros sievietes tiek apmācītas izmantot interneta meklētāju iespējas, *Google Maps* un tulkošanas lietotnes, kas savukārt pozitīvi ietekmē viņu integrācijas pieredzi.

COVID-19 pandēmijas laikā, **IROKO** un **SOLWODI** ievēroja, ka pēkšņā pāreja uz attālinātu pakalpojumu sniegšanu radīja papildus izaicinājumus cilvēku tirdzniecībā cietušajiem. Vietējo iestāžu sniegtie pakalpojumi Itālijā, tiešsaistes apmācību atbalstam pieejamie granti un pat banku pakalpojumi negaidīti nonāca tiešsaistes vidē. Tā kā daudziem organizāciju sniegtās palīdzības saņēmējiem dzīvesvietā nav datora un viņu digitālās prasmes ir ierobežotas, tas radīja ievērojamus šķēršļus. IROKO darbinieki regulāri galvenokārt telefoniski, bet vajadzības gadījumā arī klātienē sazinājās ar palīdzības saņēmējiem un konsultēja par piekļuvi šiem jaunajiem pakalpojumiem vai piekļuvi tiem saņēmēju vārdā, piemēram, lai veiktu pierakstus vai iesniegt pieteikumus tiešsaistē. Šis pakalpojums turpinās darbību, ietverot 1:1 atbalstu palīdzības saņēmējiem konkrētu tiešsaistes pakalpojumu patstāvīgas izmantošanas apguvei nākotnē, kā arī pieeju datoram un bezvadu interneta pieslēgumam IROKO birojā.

Labklājība un sociālie pabalsti

Lai gan lielākā daļa Eiropas Savienības dalībvalstu nodrošina tiešu palīdzību patvēruma meklētājiem un cilvēku tirdzniecība cietušajiem, konsorcijs pieredzē tā bieži nenorisinās pietiekami ilgi, lai panāktu neatkarību. Sievietēm, kurām veiksmīgi izdodas iegūt vīzas un uzturēšanas atļaujas, var būt pieejamas sociālās

priekšrocības mītnes valstī, taču piekļuves tām var izrādīties izaicinoša. Piemēram, Itālijā ir valsts un reģionālās atbalsta programmas, taču to saņemšana bieži saistīta ar lielu birokrātijas apjomu, lielākoties itāļu valodā. Mūsu partneri ziņojusi par līdzīgu situāciju Kiprā, kur dokumenti bieži pieejami tikai grieķu valodā un daži pakalpojumu sniedzēji ir pat atteikušies komunicēt ar grieķiski nerunājošiem potenciālajiem klientiem.

IROKO sadarbojas ar **vietējo fiskālās palīdzības centru (CAF)**, kur palīdzības saņēmēji var doties, ja nepieciešams, kopā ar kultūras un valodas starpnieku, lai aizpildītu mājsaimniecības ienākumus apliecinājošos dokumentus (tas bieži tiek pieprasīts uz ienākumu izvērtējumu pamatotiem pakalpojumiem, piemēram, atbrīvošanai no veselības aprūpes pakalpojumu apmaksāšanas vai piesakoties uz atļaidēm stāvvietas atļaujām vai transporta pakalpojumiem), kā arī lai saņemtu vispārīgas konsultācijas situācijas izpratnei un ieteikumus par pabalstiem, uz kuriem viņi varētu pretendēt, un kā tiem pieteikties. Covid-19 lokauna laikā tika ierobežots valsts atbalsts cilvēkiem, kuriem nebija pastāvīgu darba līgumu, taču šis dienests konsultēja IROKO palīdzības saņēmējus par atbalsta saņemšanu. Vēl viena šī projekta priekšrocība ir, ka ar šādu administratīvo atbalstu sievietes spēj atrisināt un dažos gadījumos pat izvairīties no administratīvām, bieži ar nodokļiem vai nodarbinātību saistītām problēmām, kuras var kļūt par šķērslī uzturēšanās atļauju saņemšanai vai atjaunošanai nākotnē.

Šī sadarbība ietver arī periodiskas **EEM apmācību sesijas** cilvēku tirdzniecībā cietušajiem, kurās CAF darbinieki kopā ar kultūru un valodu mediatoriem sniedz vispārīgu informāciju cilvēku tirdzniecībā

cietušo grupām par dažādiem finanšu un administratīviem jautajumiem. Ja nepieciešams, šīm sesijām var sekot 1:1 tikšanās.

Mājokļu pakalpojumi un ekonomiskais atbalsts

IROKO pārvaldīja divas trešā līmeņa **patversmes** Itālijā. Vienā no tām 12 mēnešus ilgā periodā vienlaikus iespējams uzņemt līdz trīs iemītniecēm, bet otrā – līdz sešām. Trešais līmenis attiecas uz periodu pēc oficiālā valsts cilvēku tirdzniecības apkarošanas ietvaros finansēta atbalsta saņemšanas. Diemžēl šis laiks bieži vien ir pārāk ierobažots, lai panāktu stabilu neatkarību, tādēļ IROKO nodrošina papildus palīdzību, lai izvairītos no iespējamās atkārtotas nonākšanas cilvēku tirdzniecībā, prostitūcijā vai uz ielas.

Atbalstu mājokļu jautājumā šajās patversmēs papildināja arī obligāta dalība atbalstītā uzkrājumu veidošanas programmā, kā arī regulāras uzraudzības intervijas un atbalsta sesijas, tostarp palīdzība darba un pastāvīga mājokļa meklējumos, kā arī nosūtīšana uz citiem nepieciešamajiem pakalpojumiem, piemēram, veselības vajadzību nodrošināšanai vai psiholoģiskam atbalstam.

Atbalstītā uzkrājumu veidošanas programma ietvēra līguma parakstīšanu ar IROKO, kurā norādīts palīdzības saņēmēja ik mēnesi ietaupāmais naudas apjoms, pēc kuras IROKO pavadīja viņus uz tikšanos pasta nodaļā/bankā sava krājkonta atvēršanai.

Šie IROKO patversmēs uzturēšanās laikā uzkrātie ietaupījumi paredzēti viņu turpmākās ekonomiskās neatkarības veicināšanai, ļaujot viņiem samaksāt drošības depozītu vai iegādāties mēbeles un citus nepieciešamos priekšmetus,

pārceļoties uz pastāvīgo dzīvesvietu. Lai gan IROKO nebija piekļuves šiem uzkrājumiem, organizācijas darbinieki regulāru interviju ietvaros sekoja tiem līdzī, lai pārliecinātos, ka palīdzības saņēmēji turpina aktīvi piedalīties projektā.

Atbalstītās uzkrājumu veidošanas programmas ietvaros sākotnējās intervijas laikā ar sievietēm pirms iestāšanās patversmēs, IROKO darbinieki vienojās par summu, ko katra palīdzības saņēmēja var atvēlēt īrei un ietaupījumu veidošanai. IROKO **subsidēja** atlikušo **īri**, bet rēķinus par pakalpojumiem apmaksāja iemītniecēs. Tika nodrošināta vienreizēja pieeja **ārkārtas fondam**, lai saņemtu finansiālu atbalstu īpaši grūtos brīžos.

SOLWODI COVID-19 projektā⁵⁵ ar Eiropas Padomes atbalstu arī tika izveidots ārkārtas fonds, kas ļāva viņiem nodrošināt kuponus pārtikas un higiēnas preču iegādei vai apmaksāt komunālo pakalpojumu rēķinus 22 no 85 viņu konsultētajām sievietēm. Ir vēlams apsvērt šāda ārkārtas fonda izveidošanas iespēju īpaši neaizsargātiem cilvēku tirdzniecībā cietušajiem.

55 https://daten2.verwaltungsportal.de/dateien/seitengenerator/0832ea4e327556b1629db18c84d6f0f186819/solwodi_coe_en_web_1.pdf

3. Kopsavilkums

Šajā rokasgrāmatā ir sniegti praktiski norādījumi cilvēku tirdzniecībā seksuālās ekspluatācijas nolūkā cietušo sieviešu atbalstam atbilstoši katras personas individuālajām vajadzībām. Tos ir paredzēts pielāgot jūsu valsts kontekstam. Mēs ceram, ka GeSIM rokasgrāmata sniegs jums labāku izpratni par integrācijas problēmām, ar kurām saskaras cilvēku tirdzniecībā cietušās sievietes, un palīdzēs jums attīstīt jaunas prasmes, kā arī motivāciju palīdzēt šīm sievietēm. Tāpat mēs arī ceram, ka GeSIM rokasgrāmata tiks izmantota plašā mērogā un atbalstīs pakalpojumu sniedzējus ikdienas darbā ar cilvēku tirdzniecībā cietušajām sievietēm.

Tā kā COALESCE konsorcijs specializējies cilvēku tirdzniecībā seksuālās ekspluatācijas nolūkā cietušo sieviešu pakalpojumu nodrošināšanā un iekļauj šo sievietes, kā arī pakalpojumu sniedzēju balsis, šis modelis izgaismo sievietes perspektīvu un dzimtei specifisku atbalsta pakalpojumu nozīmi ar mērķi to izcelt. Modelis var kalpot arī kā vadlīnijas jebkura pakalpojuma sniegšanai sievietēm neatkarīgi no valstspiederības vai uzturēšanās statusa, konkrētāk dzimtē balstītos noziegumos cietušajām, taču tās piemērojamas pakalpojumu sniegšanai vīriešiem.

Pamatojoties uz konsorcija partneru labāko praksi, mēs uzskatām, ka efektīvai pakalpojumu sniegšanai sievietēm jāņem vērā dažādi savstarpēji papildinoši atbalsta veidi, kas izklāstīti šajā modelī – juridiskā, psihosociālā palīdzība un ekonomisko iespēju veicināšana. Ja jūs nodrošināt viena veida atbalstu, ieteicams apsvērt iespēju paplašināt piedāvāto pakalpojumu klāstu vai sadarboties ar vietējo ekspertu tīkliem, lai pilnveidotu dzimtei specifiska, pret

kultūru iejūtīga integrācijas atbalsta sniegšanu.

Konsorcija biedri, kas sniedz tiešos pakalpojumus Itālijā, Kiprā, Īrijā un Vācijā, šo modeli praksē izmantos COALESCE projekta implementācijas posmā, iesaistot cilvēku tirdzniecībā cietušās sievietes praktiskā uz juridisko un psihosociālo atbalstu un ekonomisko iespēju veicināšanu vērstā integrācijas procesā. Savas valsts konteksta, sniegto pakalpojumu un kompetences robežās partneri piemēros konkrētus modeļa elementus.

GeSIM modelī identificēto labākās prakses piemēru ieviešana tiks izvērtēta saskaņā ar 2.4.2 apakšnodaļā izklāstītajiem M&E apsvērumiem, izmantojot gan kvalitatīvās, gan kvantitatīvās metodes.

4. Izmantotie avoti

Aninoșanu, Livia; Marțiș, Daniela; Stoian, Gina; D'Amico, Marcello & Sales Gutiérrez, Laura (2016): Why is gender an important factor in the process of trafficking for sexual exploitation? - Guide for professionals, with a special focus on the trafficking of sexual exploitation of Romanian women and girls. Bucharest: CPE - Centrul Parteneriat pentru Egalitate. Available from: https://www.cpe.ro/wp-content/uploads/2016/03/Training-manual_English.pdf [Retrieved 30/11/2021]

Blackwell, Noeline (10th September 2020): "Rise like a phoenix", Law Society of Ireland Gazette. Available from <https://www.lawsociety.ie/gazette/in-depth/trauma-aftermath/> [Retrieved 30/11/2021]

Blöcher, Jessica; Eyselein, Luisa; Kolbe, Simon & Wells, Anja (2020): Handbook for Practitioners – The Integration of Female Nigerian Survivors of Human Trafficking for the Purpose of Sexual Exploitation. Available from: <https://intap-europe.eu/handbooks/> [Retrieved 30/11/2021]

CISS, MPDL, CyRC & ALC (n.d.): Guide - Victim-Centred Approach for Frontline Professionals Working with Trafficking in Human Beings. Available from: <https://www.cyrefugeecouncil.org/guide-victim-centered-approach/> [Retrieved 30/11/2021]

De Cnodder, Erik; Bisconti, Silvia; Ricci, Elisa; Verhasselt, Anthony; Lamonaca, Silvia; Del Savio, Emanuela; Haneke, Sophia; Richler-Yazeji, Veronika; Schad, Daniela; Wells, Anja; Parés Martín, Laura; Sales Gutiérrez & Diniz, Tatiana (2021): Independent Living Skills Training for

Survivors of Human Trafficking. Available from: <https://libes.org/results/> [Retrieved 30/11/2021]

ECRE - European Council of Refugees and Exiles (2016): EP study calls for more inclusive and gender-specific integration policies. Available from: <https://ecre.org/ep-study-calls-for-more-inclusive-and-gender-specific-integration-policies/> [Retrieved 30/11/2021]

Eyselein, Luisa; Ciambezi, Irene & Kolbe, Simon (2021): Dublin-Pre-Return Counselling Manual in the German-Italian Context – For Social Workers working with West African Female Survivors of Human Trafficking for the Purpose of Sexual Exploitation. Available from: <https://sisa-europe.eu/manual/> [Retrieved 30/11/2021]

Golla, Anne Marie; Malhotra, Anju; Nanda, Priya; Mehra, Rekha (2011): Understanding and Measuring Women's Economic Empowerment: Definition, Framework and Indicators. Available from: <https://www.icrw.org/wp-content/uploads/2016/10/Understanding-measuring-womens-economic-empowerment.pdf> [Retrieved 30/11/2021]

Hardy, Veronica; Locklear, Alice Kay & Crable, April (2020): Commercial Sexual Exploitation of Adolescents: Gender-Specific and Trauma-Informed Care Implications, *Journal of Social Work Values and Ethics*, Volume 17, Number 1 (2020), pp. 55-62.

ICAT - The Inter-Agency Coordination Group against Trafficking in Persons (2017): The Gender Dimensions of Human Trafficking. Available from: <https://icat.un.org/sites/default/files/publications/icat-ib-04-v.1.pdf> [Retrieved 30/11/2021]

ILO – International Labour Organization (2020): Global guidelines on the economic reintegration of victims of forced labour through lifelong learning and skills development approaches. Geneva: ILO. Available from: https://www.ilo.org/skills/areas/skills-for-youth-employment/WCMS_762709/lang--en/index.htm [Retrieved 30/11/2021]

Lamonaca, Silvia & del Savio, Emanuela (2021): Mentoring for human trafficking survivors. Available from: https://libes.org/wp-content/uploads/2021/07/Mentoring-for-trafficking-survivors_ebookEN.pdf [Retrieved 30/11/2021]

Lietonen, Anni & Lilja, Inka (2021): A toolkit for enhancing counselling for victims of gender-based violence - Empowering counsellors and beneficiaries to assess the needs and the impact of counselling with women in migration. Available from: <https://heuni.fi/-/sarah-impact-toolkit> [Retrieved 30/11/2021]

Lilja, Inka (2019): Handbook on counselling asylum seeking and refugee women victims of gender-based violence – Helping her to reclaim her story. Helsinki: HEUNI. Available from: <https://www.solwodi.de/seite/353264/eu-projekt-rec-ccm-gbv.html> [Retrieved 30/11/2021]

Napolitano, Kara (2017): Intersectionality and Human Trafficking Survivorship. Available from: <https://combathumantrafficking.org/2017/05/intersectionality-human-trafficking-survivorship> [Retrieved 30/11/2021]

Omotoye, Rotimi Williams (2011) The Study of African Traditional Religion and its Challenges in Contemporary Times. Ilorin Journal of Religious Studies. Vol.1 No.2, 2011, Pp.21-40 Studies.

On the Road Cooperativa Sociale, Payoke, CAW, SOLWODI Deutschland e.V & Fondation Surt (2020): "A World I Can Trust" - The needs of third country national victims of trafficking transitioning from shelter to independent living. San Benedetto del Tronto: On the Road Cooperativa Sociale. Available from: <https://libes.org/results/> [Retrieved 30/11/2021]

Pesce, Flavia; Christodoulou, Josie (2017): Women's Economic Independence, the Way Out of Intimate Partner Violence: Theory and Practice in the EU. Available from: <https://www.wegoproject.eu/sites/default/files/media/Comparative-Research-Analysis-Final-Report.pdf> [Retrieved 30/11/2021]

Rakovica, Blodina; Ianovitz, Sara (2021) Cultural Mediation: An Inclusive Solution to Help Reduce the Cultural and Language Barriers experienced by Survivors of Trafficking. Available from: https://www.criminaljusticealliance.org/wp-content/uploads/Hibiscus_Cultural-Mediation-Report_A4_Final_digital.pdf [Retrieved 30/11/2021]

Robin, Anne-Lise; van Andrichem, Maaïke; Baghirova, Tarana; Elam, Jerome; Kotlyarenko, Tatiana; Kyrylenko, Oleksandr; Rekasius, Ignas; Rudenko, Tetiana; Andjelković, Marija; Henderson, Angela; Smiragina-Ingelstrom, Polnina & Peck-Kubaczek, Cynthia (2021): Applying Gender-Sensitive Approaches in Combating Trafficking in Human Beings. Available from:

https://www.osce.org/files/f/documents/7/4/486700_1.pdf

[Retrieved 30/11/2021]

Ruiz, Camille; Stiplosek, Danijela; Tortel, Emilien; Machobva, Jitka; Vudric, Nives (2019): The Identification of Victim of Human Trafficking in Transit and Destination Countries in Europe. A practical Guideline for Frontline Workers. Available from:

<https://www.trafficking-response.org/wp-content/uploads/2019/03/The-identification-of-victims-of-human-trafficking-in-transit-and-destination-countries-in-Europe-English.pdf>

[Retrieved 30/11/2021]

Sander, Caroline (2020): Handbook for Practitioners – The Integration of Female Survivors of Human Trafficking from China. Available from:

<https://intap-europe.eu/handbooks/>

[Retrieved 30/11/2021]

Thompson, Kirsty (2015): Upholding Rights! Early Legal Intervention for Victims of Trafficking – Best Practice Principles. Available from:

<https://www.immigrantcouncil.ie/sites/default/files/2021-03/ELI-Best-Practice-Report2.pdf>

[Retrieved 30/11/2021]

UNHCR (2007): UNHCR, Refugee Protection and International Migration. Available from:

<https://www.unhcr.org/en-us/4a24ef0ca2.pdf>

[Retrieved 30/11/2021]

Walby, Sylvia; Apitzsch, Birgit; Armstrong, Jo; Balderston, Susie; Follis, Karolina; Francis, Brian; Kelly, Loz; May-Chahal, Corinne; Rashid, Awais; Shire, Karen; Towers, Jude & Tünthe, Markus (2016): Study on the gender dimension of trafficking in human beings - Final report. Available from:

https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/default/files/study_on_the_gender_dimension_of_trafficking_in_human_beings_final_report.pdf

[Retrieved 30/11/2021]

Wells, Anja (2021): Impact of the COVID-19 Pandemic on female adult victims of human trafficking for the purpose of sexual exploitation and anti-trafficking operators – The case study Germany. Available from:

<https://www.solwodi.de/seite/494947/council-of-europe-covid-19-project.html>

[Retrieved 30/11/2021]

Wells, Anja; Greiter, Linda & Richler-Yazeji (2021): Mind the Gap Report – COALESCE for Support in Germany. Available from:

<https://www.solwodi.de/seite/501869/eu-project-amif-coalesce.html>

[Retrieved 30/11/2021]

Wells, Anja; Freudenberg, Dagmar & Levander, Mari (2019): Gender-Based Violence Against Refugee & Asylum-Seeking Women – A Training Tool – Training Manual CCM-GBV Project. Available from:

<https://www.solwodi.de/seite/492994/eu-project-rec-ccm-gbv.html>

[Retrieved 30/11/2021]

Women's Economic Empowerment, Issues Paper (2011), prepared by DAC Network on Gender Equality. Available from:

<https://www.oecd.org/social/gender-development/47561694.pdf>

[Retrieved 30/11/2021]

Yonkova, Dr Nusha (2020): Best Practice Principles of Assistance for Female Migrant Victims of Trafficking for Sexual Exploitation. Available from:

<https://www.migrantwomennetwork.org/2020/12/22/best-practice-principles-of-assistance-for-trafficked-women/>

[Retrieved 30/11/2021]

Yonkova, Dr Nusha; Henderson, Mary; Campbell, Jennifer Okeke (2020): Assisting Trafficked Women: Best practice principles of gender-specific legal assistance and integration supports to third country national female victims of trafficking for sexual exploitation. Available from

<https://immigrantcouncil.ie/index.php/campaign/ending-human-trafficking/assist>

[Retrieved 30/11/2021]

5. Pielikumi

Pielikums nr.1 – Labākās prakses piemēru veidlapa

Partneru GeSIM Modeļa aktivitātes/labākās prakses paraugi

Šeit ir dažādu aktivitāšu saraksts, kas atbilst 3 mūsu modeli iekļautajām pakalpojumu kategorijām (ņemts no WP2 izpētes protokola). Tam vajadzētu sniegt priekšstatu, ko iekļaut GeSIM modeļa labākās prakses paraugos, taču, lūdzu, dalieties ar visu, kas, jūsuprāt, attiecas uz šīm kategorijām, pat ja tas nav norādīts šeit.

PLM

Juridiskais atbalsts:

- Identificēšana un atzišana par cilvēku tirdzniecības upuri;
- Nepieciešamo imigrācijas atļauju iegūšana un/vai atjaunošana;
- Ar starptautisko aizsardzību saistīti jautājumi;
- Jebkuri citi ar imigrāciju saistīti jautājumi;
- Krimināllietu jautājumi;
- Ar ģimeni saistīti jautājumi;
- Kompensācijas.

Psihosociālais atbalsts:

- Piekļuves nodrošināšana atbilstošam mājoklim (pajumšu un apsargātu dzīvokļu nodrošināšana);
- Medicīniska palīdzība;
- Materiālās palīdzības pieejamība;
- Psiholoģiskais atbalsts;
- Citas integrācijas iniciatīvas.

EEM

- Darba iespējas;
- Izglītība un profesionālā apmācība (darba orientācijas apmācība un pieeja uzņēmējdarbībai, biznesa plāni, piekļuve resursiem);
- Resursu mobilizācija: finansēšanas shēmas (start-up, mazie uzņēmumi);
- Piekļuve tehnoloģijām/digitālās prasmes;
- Mentorings;
- Aprūpes pakalpojumi;
- Labklājības un sociālie pabalsti;
- Mājokļu un transporta pakalpojumi;
- Tiešie vai netiešie finanšu pakalpojumi.

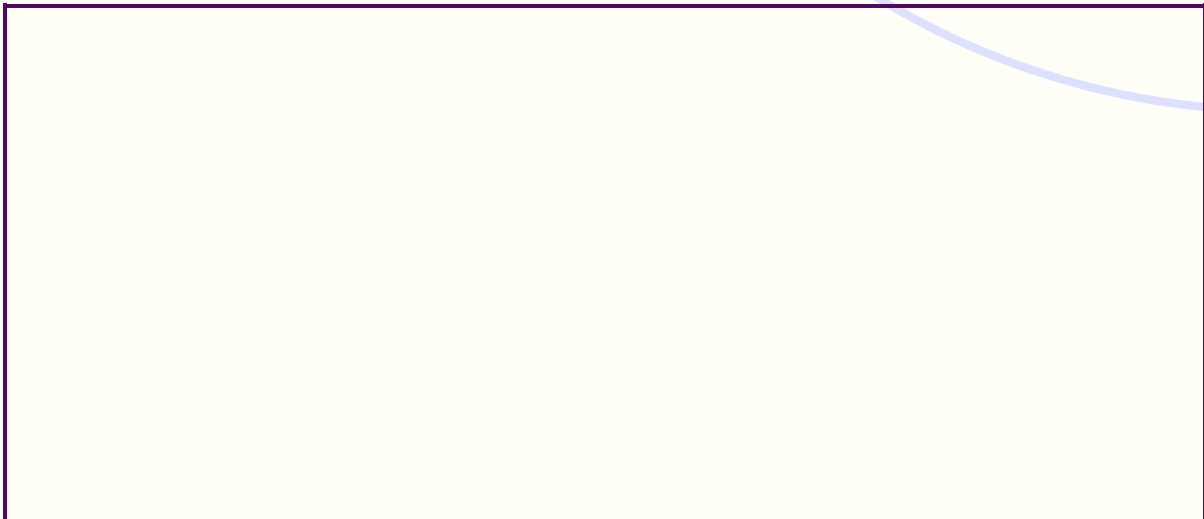
Par katru darbību/labākās prakses paraugu, ar kuru dalāties GeSIM modeļa izstrādei, lūdzu, nokopējiet tabulu un aizpildiet to ar atbilstošu informāciju.

VIENA VEIDLAPA KATRAI AKTIVITĀTEI/LABĀKAJAI PRAKSEI.

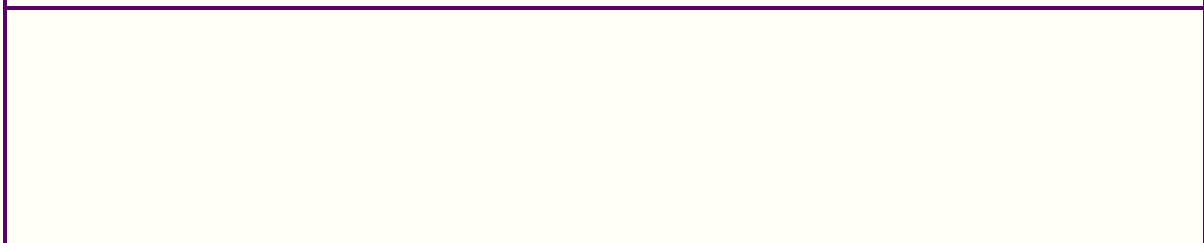
Organizācijas nosaukums:

Kontaktpersona tālākai saziņai par šo veidlapu:

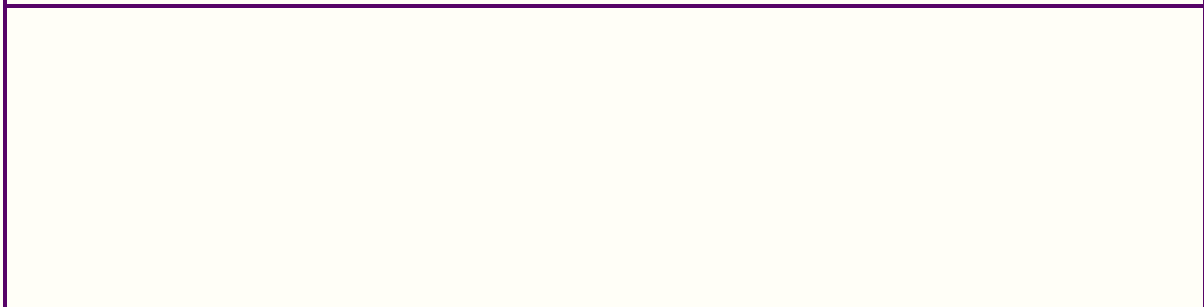
Aktivitātes/labākās prakses kategorija 1: PLM / EEM?
Aktivitātes/labākās prakses veids (no saraksta augšā vai kas papildinošs):
Pakalpojumu sniegšanā izmantotie rādītāji (no tabulas iepriekš vai citi rādītāji, ko izmantojat):
Panākumu rādītāji:
Aktivitātes/pakalpojuma apraksts (ja vēlaties, varat nosūtīt jau esošo dokumentu pielikumus - lūdzu, norādiet dokumentus šeit):

Kā jūs nodrošināt pakalpojuma/aktivitātes atbilstību dzimtes specifikai?

Materiālu paraugi — lūdzu, norādiet materiālu/dokumentu paraugus, kuros varat dalīties ar mums saistībā ar šo aktivitāti/labākās prakses piemēru:

Novērtēšanas metodoloģija – lūdzu, aprakstiet, kā vērtējat šo aktivitāti/labāko praksi (tostarp visus vērtēšanas dokumentus/materiālus, kas jānorāda šeit):

Jebkāda cita informācija, ar ko vēlaties dalīties (piemēram, interneta vietne/fotoattēli/cita informācija, kas parāda, kā jūs īstenojat šo aktivitāti/labākās prakses piemēru):